

Ekonomi ve İhracat Verileri Bülteni

Ekim 2023



immib

İstanbul Maden ve Metaller
İhracatçı Birlikleri

İçerik

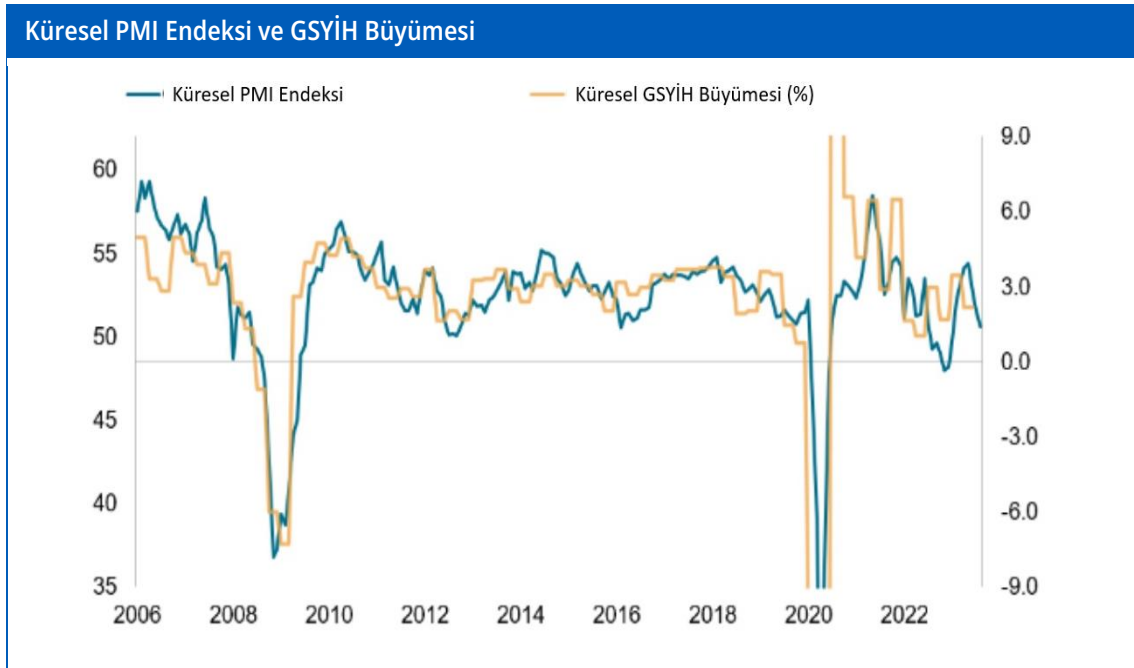
Küresel Ekonomi ve Ticaret	1
Türkiye Ekonomisi ve Dış Ticareti	7
Küresel Emtia Fiyatları	26
Çin Ekonomisinin Geleceği	34
Doğal Afetler- Ticaret İlişkisi: Literatür Taraması	39
Elektronik Ticaret'in Değişen Doğası ve Tanımları	43
Uluslararası Ticarete Çevresel Ürünler	45

Bu rapor güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen veriler kullanılarak yalnızca bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir yatırım tavsiyesi olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer alan görüş ve değerlendirmeler İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğinin kurumsal yaklaşımını yansıtmamaktadır. İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği bu raporda yer alan görüş, değerlendirme ve bilgilerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle oluşabilecek doğru-
dan veya dolaylı zararlardan İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği sorumluluk kabul etmemektedir.

Küresel Ekonomi ve Ticaret

Dünya Ekonomisi

Küresel ekonomik genişleme, üçüncü çeyreğin ortasına gelindiğinde son yedi ayın en yavaş büyüme hızına gerilemiştir. PMI verileri incelendiğinde temmuzdaki 51.6 değerinden Ağustos'ta 50.6'ya düştüğü görülmektedir. PMI verisinde, üst üste üçüncü ayında düşüş yaşanmıştır. Küresel büyüme oranının ise %1'in biraz altında olduğu ve bunun uzun vadeli ortalama olan %2,9'un altında olduğu görülmektedir. 2023'teki küresel ekonomik manzara ve 2024 için projeksiyonlar, enflasyonist baskıların, yavaşlayan büyümenin ve artan mali zorlukların karmaşık bir senaryosunu ortaya koymaktadır.¹²³⁴



Kaynak: S&P Global

¹ World Economic Forum: Chief Economists Outlook [2](#)

² OECD: Interim Report September 2023: Confronting Inflation and Low Growth [2](#)

³ S&P Global: Monthly PMI Bulletin [2](#)

⁴ The World Bank: Global Monthly [2](#)

Küresel Büyümede Yavaşlama

2023 yılına düşük enerji fiyatları ve Çin'in yeniden açılması ile beraber küresel bağlamda olumlu bir hava ile başlanmasına rağmen, küresel büyüme ivmesinin azalmaya başlamış olduğu görülmektedir. OECD'nin tahminine göre, Küresel GSYİH büyümesi 2023'te %3 ve 2024'te %2,7 olarak gerçekleşecektir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri ve Euro bölgesi gibi ekonomik güç merkezlerinde bu kadar düşük büyüme oranlarının gerçekleşmesi halinde uzun vadeli ekonomik durgunluğa yol açabileceği de ifade edilmektedir. Yaşanabilecek düşük büyümenin temel sebepleri ise enflasyonist baskılardan kaynaklı para politikalarının sıkılaştırılması ve Çin gibi anahtar ekonomilerde yapısal sorunlar olarak görülmektedir. Para politikaları kapsamında, Japonya dışındaki çoğu gelişmiş ekonomide, politika faiz oranlarında bir artış görülmektedir. Çin'in içinde bulunduğu durumun ise üzerinde durulması gerektiği belirtilmektedir. Çin ekonomisinin büyümesi küresel olarak en önemli faktörlerden olmaktadır. Çin'de yaşanan gayrimenkul sektöründeki zorluklar ve yüksek borca bağlı olarak büyümede yaşanan yavaşlamanın küresel etkiler doğuracağı belirtilmektedir. Bununla birlikte, Çin, döngüsel ve yapısal zorluklarla mücadele ederken, Hindistan ve Endonezya gibi Asya kıtasında diğer gelişmekte olan piyasa ekonomilerinin istikrarlı büyüme süreçlerini sürdürmesi beklenmektedir. ABD'nin ise, 2007'den bu yana en yüksek faiz oranlarına sahip olmasına rağmen, pandemi sırasında elde edilen tasarrufların kullanılmasıyla beklenmedik bir dayanıklılık gösterdiği ifade edilmektedir. Ancak, söz konusu faktörün etkisinin azaldıkça, sıkı finansal koşulların etkilerinin daha belirgin hale geleceği ve tahmin edilen yavaşlamanın gerçekleşeceği vurgulanmaktadır. Avrupa ekonomileri için ise, özellikle Euro bölgesi ve İngiltere, uygulanan daraltıcı politikaların ve 2022 yılında yaşanan enerji fiyatlarındaki dalgalanmaların gelirlere olan etkisinin sonuçlarından kaynaklı olarak büyüme süreçlerinde zayıflayacağı belirtilmektedir.

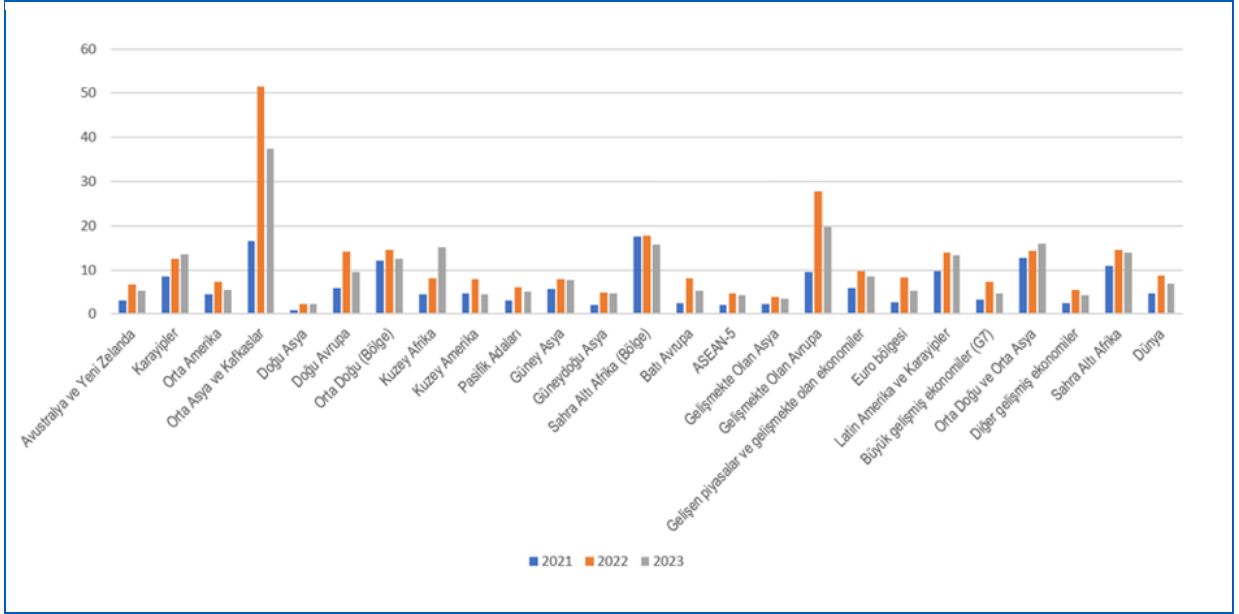
Finansal Sıkılaştırmanın Etkileri

Son dönemde küresel olarak yaşanan daraltıcı para politikalarının etkileri giderek daha belirgin hale gelmektedir. World Economic Forum'un baş ekonomistleri, önümüzdeki yıl işletmeler için kredi alma koşullarının zorlaşacağını öngörmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, bankaların yaklaşık yüzde 50'si 2023'ün ikinci çeyreğinde işletmelere olan kredi koşullarını sıkılaştırmıştır. Avrupa Merkez Bankasının raporuna göre de bankaların yaklaşık dörtte birinde işletme kredisi konusunda ABD'deki ile aynı eğilim görülmektedir. Önümüzdeki yıl, şirketlerin borçlarını ödeyememe oranının artması da endişe kaynağı olarak belirtilmektedir. 2023'ün ilk yarısında ABD'de şirketlerin ödeyemediği borç miktarı (21 milyar dolar), 2021 ve 2022 yıllarının toplamını geçmiş durumdadır. Ancak, finansal sıkılaştırma sadece şirketleri değil, bireyleri de etkilemektedir. Hanehalkı harcanabilir gelirlerinin önümüzdeki yıl daralması da beklenen bir diğer gelişmedir. Sonuç olarak, finansal sıkılaştırma, küresel ekonominin birçok yönünü etkileyen çok yönlü bir olgudur. Şirketlerin kredi erişiminden, bireysel harcanabilir gelirlere, hatta genel tüketici ve yatırımcı güvenine kadar geniş bir spektrumda etkileri görülmektedir. Bu, politika yapıcıların, ekonomik dengeleri korumak ve potansiyel dalgalanmalara karşı korunmak için dikkatlice hareket etmeleri gerektiği anlamına gelmektedir.

Enflasyon Eğilimleri

Birçok ekonomi için öncelikli bir endişe olan enflasyon, hafiflemeye işaret eden belirtiler göstermektedir. Ortalama G20 enflasyonunun azalması beklenmektedir. Bununla birlikte, çoğu ekonomide orta vadeli hedeflerin üzerinde kalmaya devam etme ihtimali de belirtilen bir husustur. Çin'deki sifıra yakın oranlardan Arjantin gibi ülkelerdeki hiperenflasyona kadar ekonomiler arasında enflasyon oranlarındaki önemli fark, ülkelerin karşılaştığı çok yönlü zorlukları vurgulamaktadır.

Bölgesel Enflasyon Oranları



Kaynak: IMF

Mali Baskılar

Dünya genelinde karar alıcı mekanizmalar; yaşlanan nüfuslar, iklim geçişi ve savunma ile ilgili ek harcamaya ihtiyaçlarıyla birlikte artan borç yükleriyle mücadele etmektedir. Bu durumda borç sürdürülebilirliğini sağlamak için kaynak tahsisini zorlaştırmaktadır.

Suudi Arabistan'ın Ekonomik Dönüşümü

Tarihsel olarak petrol gelirlerine bağlı şekilde ekonomisini geliştirmiş olan Suudi Arabistan, ekonomisini çeşitlendirmek için yeni politikalar üretmeye başlamıştır. Ülkenin 2030 Vizyonu, petrol bağımlılığını azaltıp çeşitli gelir kaynaklarına yönelmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) son yıllık değerlendirmesi, Suudi Arabistan'ın ekonomik dönüşümüne olumlu bir tablo çizmektedir. Ekonomik çeşitlendirmenin ana göstergesi olan petrol dışı büyüme, kayda değer bir artış göstermiştir. 2022'de %4,8 ortalama olan bu büyümenin, 2023'te yaklaşık %5 civarında olması beklenmektedir.

Ülkenin düzenleyici ve iş ortamını rafine etme konusundaki proaktif yaklaşımı somut sonuçlar doğurmaktadır. Girişimciliği teşvik etmeyi, yatırımcıları korumayı ve iş maliyetlerini azaltmayı amaçlayan yasaların tanıtılması, 2022'de yeni yatırım anlaşmalarında dikkate değer bir artışa yol açmıştır.

Ayrıca, Suudi Yatırım Fonu (PIF), bu dönüşümü beslemede kilit bir rol oynamaktadır. Sermayeyi stratejik olarak kullanarak PIF, sadece ülkenin çeşitlendirme gündemini desteklemekle kalmamakta, aynı zamanda özel sektör yatırımlarını da güçlendirmektedir.⁵

Sonuç olarak, 2024'e doğru, küresel ekonomi mevcut ve potansiyel riskler içindedir. Yavaşlayan büyüme ve daraltıcı para politikalarına rağmen devam eden enflasyonist baskılar makro ekonomik geliş-

⁵ IMF: Saudi Arabia's Economy Grows as it Diversifies [↗](#)

melere ilişkin endişe yaratmaktadır. Bununla beraber, Hindistan ve Endonezya gibi ülkelerin çizmiş olduğu olumlu tablo, Suudi Arabistan'ın sürdürülebilirlik politikaları kapsamında ekonomisini çeşitlendirmek adına ortaya koymuş olduğu hedef ve eylemler olumlu doneler olarak görülmektedir.

Uluslararası Kuruluşların Büyüme Tahminleri (%)									
		Dünya	Avro Bölgesi	ABD	Brezilya	Rusya	Hindistan	Çin	Japonya
Dünya Bankası	2022	3,1	3,5	2,1	2,9	-2,1	7,2	3,0	1,0
	2023	2,1	0,4	1,1	1,2	-0,2	6,3	5,6	0,8
	2024	2,4	1,3	0,8	1,4	1,2	6,4	4,6	0,7
IMF	2022	3,5	3,3	2,1	2,9	-2,1	6,8	3,0	1,1
	2023	2,8	0,7	2,1	3,1	2,2	6,3	5,0	2,0
	2024	3,0	1,2	1,5	1,5	1,1	6,3	4,2	1,0
OECD	2022	3,3	3,4	2,1	3,0	-2,0	7,2	3,0	1,0
	2023	3,0	0,6	2,2	3,2	0,8	6,3	5,1	1,8
	2024	2,7	1,1	1,3	1,7	0,9	6,0	4,6	1,0

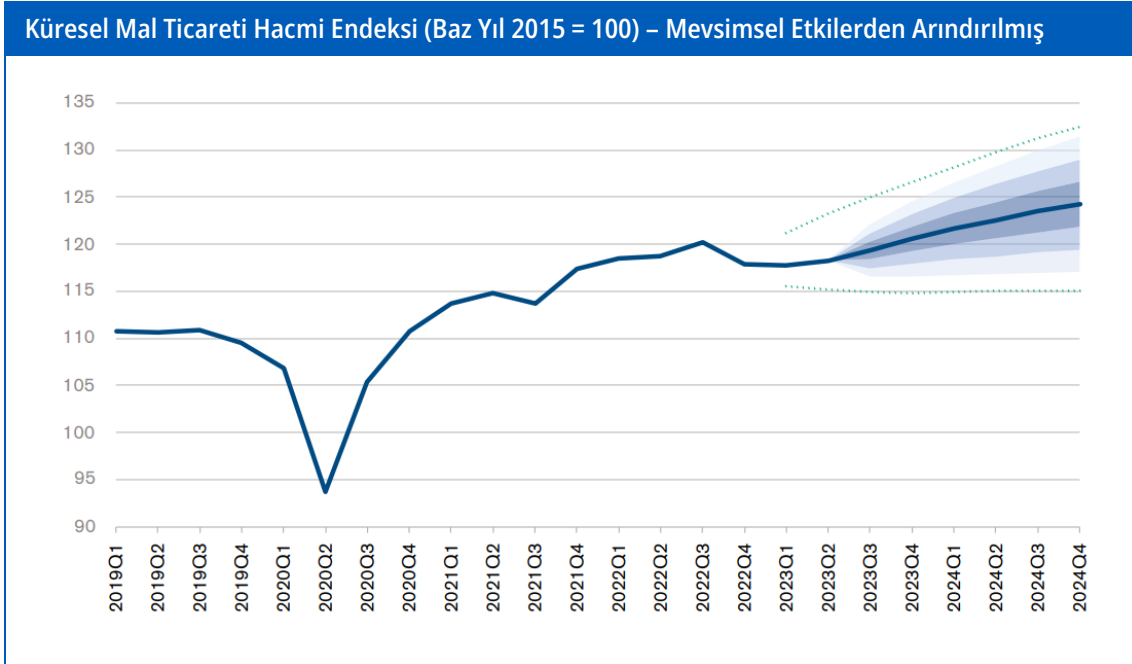
Kaynak: IMF (Eylül 2023), Dünya Bankası (Haziran 2023), OECD (Eylül 2023)

Küresel Ticaret

DTÖ küresel ticarete 2023 yılı büyüme beklentilerini düşürdü

Küresel ticaretteki gelişmelere ilişkin Dünya Ticaret Organizasyonu (DTÖ) tarafından Ekim ayında yayınlanan raporda⁶, 2023 yılına yönelik küresel ticaret hacmi büyüme tahmini %1,7 oranından %0,8'e düşürülmüştür. 2024 yılında ise küresel ticaretin toparlanacağı ve %3,3 oranında büyüyeceği öngörülmektedir. 2023 yılının başlangıcı ile birlikte enerji fiyatlarında yaşanan düşüş ve Çin'in Covid-19 salgını önlemlerini büyük ölçüde kaldırması, 2023 yılında küresel ticaret büyümesine yönelik umutları artırmıştı. Ancak ABD ve Avrupa Birliği tarafından uygulanan sıkı para politikasının ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri, gayrimenkul piyasasındaki sorunların da etkisiyle Çin ekonomisinde büyümenin beklentilerin altında kalması, çekirdek enflasyonun ABD ve AB'de hedeflenen seviyenin üstünde olması, Rusya-Ukrayna arasındaki savaşın ve Covid-19 salgınının ekonomi üzerindeki etkilerinin sürmesi küresel ticareti olumsuz yönde etkilemiş ve beklentilerin düşmesine neden olmuştur.

Küresel ticaretteki yavaşlamanın, demir-çelik, ofis malzemeleri, iletişim ekipmanları, tekstil ve hazır giyim başta olmak üzere geniş bir ürün grubunda gerçekleştiği ve birçok ülkeyi etkilediği görülmektedir. Bir istisna olarak, binek araçlar dış ticareti 2023 yılında bu yavaşlamadan etkilenmemiş ve artış göstermiştir. 2023 yılının ilk yarısında küresel mal ticareti bir önceki yıla kıyasla %0,5 oranında azalmıştır. Yılın ikinci yarısında ise kısmi bir artış yaşanması beklenmektedir. Gelecek dönemde, Çin ekonomisinde yaşanabilecek bir yavaşlama, gelişmiş ülkelerde enflasyonun kontrol altına alınamaması ve sıkı para politikasının öngörülenden daha uzun süre devam ettirilmesi küresel ticareti olumsuz etkileyecek riskler arasında sıralanmaktadır. Diğer taraftan, küresel çapta enflasyonun hızlı biçimde düşmesi ve sıkı para politikasının sonlandırılması küresel ticarete olumlu etki edecektir. Yaşanan jeopolitik gerilimlerin, belirli ülke grupları arasında küresel ticaretin yoğunlaşarak bölgesel bir ayrışmaya neden olmasından endişe edilse de, şu ana kadar elde edilen veriler geniş kapsamlı bir bölgeselleşmenin olmadığına işaret etmektedir.



Kaynak: DTÖ

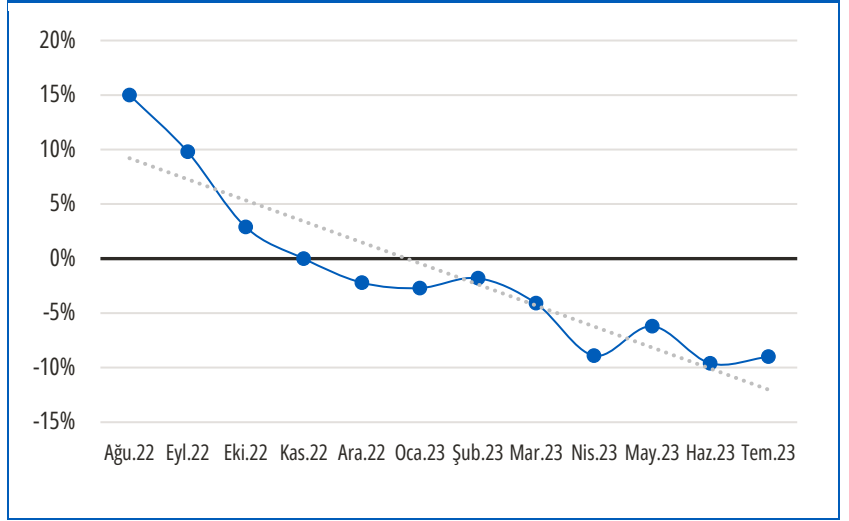
Not: Mavi renkli taralı bölge, küresel ticaretin risk faktörleri karşısında değişim tahminini göstermektedir. Yeşil noktalı çizgi ise, küresel ticaretin maksimum ölçüde artış veya azalış gösterebileceği öngörülen güven aralığını ifade etmektedir.

⁶ DTÖ, Global Trade Outlook and Statistics October 2023²

2023 yılı Temmuz ayında küresel ihracat bir önceki yılın aynı ayına göre %9 düştü

Uluslararası Ticaret Merkezi⁷ (International Trade Center - ITC) güncel verilerine göre 2023 yılı Temmuz ayında küresel çapta ihracat bir önceki yılın aynı ayına göre %9 düşmüştür. Bu dönemde gelişmiş ülkeler grubunun ihracatında azalış oranı %6,3 olarak gerçekleşirken, gelişmekte olan ülkelerin ihracatı %13 oranında azalmıştır. "En az gelişmiş" ülkelerin ihracatı ise bu dönemde %11 oranında düşüş kaydetmiştir.

Küresel İhracatın Bir Önceki Yıla Göre Aylık Değişim Oranları



Kaynak: ITC

Not: Veriler ilerleyen dönemde güncellenebilmektedir.

İhracatta düşüş Temmuz ayında devam etmiştir

Küresel çapta ihracat bölgeler açısından incelendiğinde bir önceki yıla göre Temmuz ayında Afrika bölgesinin ihracatı %17 oranında düşmüştür. Bu dönemde Asya bölgesi ihracatında ise düşüş oranı %14 olarak gerçekleşmiştir. Temmuz ayında Pasifik bölgesi ihracatı ise %10 azalmıştır. Kuzey-Orta-Güney Amerika bölgelerindeki ülkelerin ihracatı %9,1 düşerken, Avrupa bölgesi ihracatı %1,4 azalmıştır.

Bölgesel Dış Ticaret Yıllık Değişim - Tem. 2023

Bölge	İhracat Değ. (%)	İthalat Değ. (%)
Afrika	-17,0	-5
Amerika (Kuzey-Orta-Güney)	-9,1	-10
Asya	-14,0	-13
Avrupa	-1,4	-3,7
Pasifik	-10	-6,8

Kaynak: ITC

Temmuzda tüm bölgelerin ithalatında düşüş yaşandı

2023 yılı Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre en fazla ithalat azalışı yaşanan bölge %13 ile Asya bölgesi olmuştur. Kuzey-Orta-Güney Amerika ülkelerinde azalış %10 olarak gerçekleşirken, Pasifik bölgesinin azalış oranı ise %6,8 olmuştur. Afrika bölgesinin ithalatı bu dönemde %5 oranında azalmıştır. Avrupa bölgesindeki ithalat ise %3,7 oranında düşmüştür.

Temmuz ayında ihracatta en yüksek oranda artan ürün grubu tütün oldu

Ürün gruplarına göre incelendiğinde, 2023 yılı Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre uluslararası ticaret alanında en fazla artış tütün ürün grubunda gerçekleşmiştir. Tütün ihracatı bu dönemde %41 artışla 882 milyon \$'a ulaşmıştır. Tütün ürünleri ihracatı ise Temmuz ayında %29 artarak 3,2 milyar \$'a yükselmiştir. Hava taşıtları ve parçaları ihracatı bu dönemde %27 artışla 28 milyar \$'a ulaşmıştır. Diğer ürün gruplarındaki ihracat incelendiğinde, mücevher ihracatı %12 azalışla 19 milyar \$, elektronik cihazlar %9,1 düşüşle 261 milyar \$, kimyasallar %6,8 düşüşle 172 milyar \$, mineral yakıtlar %33 azalışla 208 milyar \$, metal ürünler ihracatı %5,5 azalışla 32 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

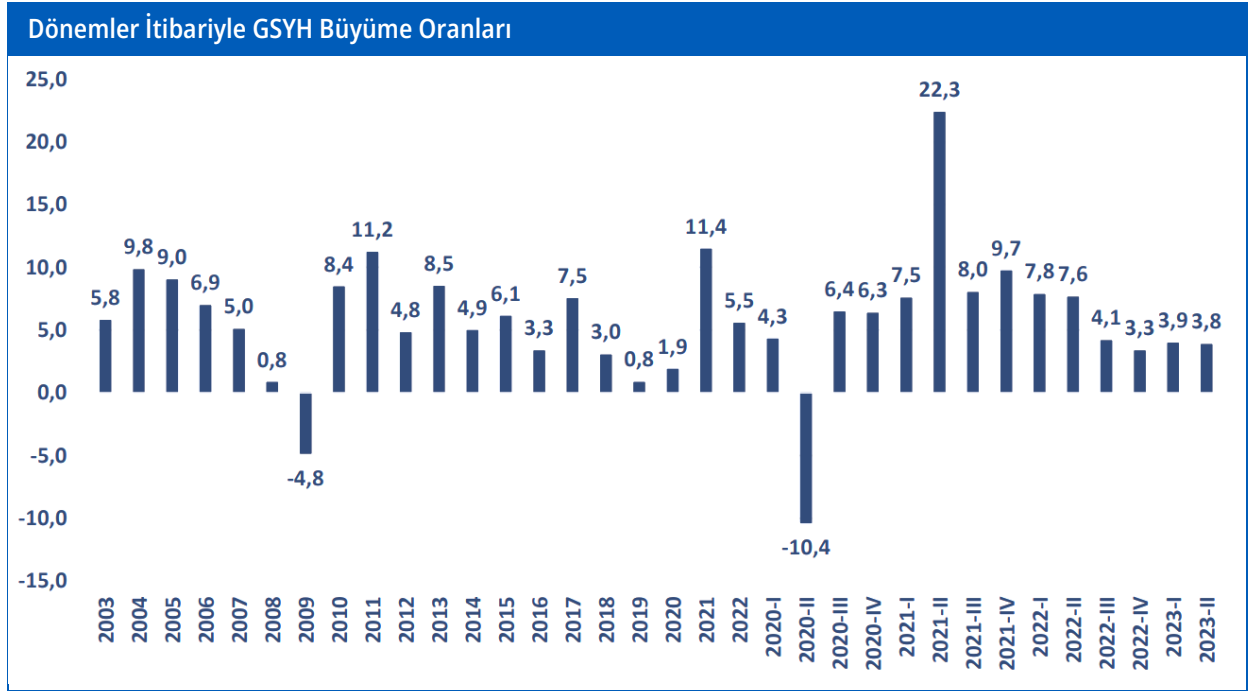
⁷ ITC, The Global State of Trade

Türkiye Ekonomisi ve Dış Ticareti

Türkiye Ekonomisi

Türkiye ekonomisi 2023 yılı ikinci çeyreğinde %3,8 büyüdü

Türkiye'nin gayrisafi yurt içi hasılası (GSYH) 2023 yılı ikinci çeyreğinde %3,8 oranında artarak yaklaşık 271,5 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir⁸.



Kaynak: Ticaret Bakanlığı, TÜİK

⁸ TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla [Z](#)

Türkiye'nin Temel Ekonomik Göstergeleri

Göstergeler	2020	2021	2022	2023								
				Oca.	Şub.	Mar.	Nis.	May.	Haz.	Tem.	Ağu.	Eyl.
GSYH Değişim ¹ (%)	1,9	11,4	5,6	-	-	3,9	-	-	3,8	-	-	-
GSYH (milyar \$)	717	807	906	-	-	245,5	-	-	271	-	-	-
Sanayi Üretim Endeksi Yıllık Değişim ²	1,6	17,5	5,7	4,6	-8,2	0,4	-1,3	0,2	0,2	7,4	3,1	-
İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı (%)	71,9	76,6	77,2	75,8	75,7	74,2	75,6	76,3	76,6	76,9	75,7	76,9
İşsizlik Oranı (%)	13,1	12,0	10,4	10,3	10,6	10,3	10,0	9,5	9,6	9,4	-	-
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-31,9	-7,2	-48,8	-10,6	-9,0	-4,9	-5,4	-7,9	0,6	-5,5	-0,6	-
Cari İşlemler Dengesi / GSYH Oranı (%)	-4,4	-0,9	-5,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dış Ticaret Dengesi (milyar \$)	-49,9	-46,2	-109,5	-14,3	-12,1	-8,3	-8,8	-12,5	-5,4	-12,4	-8,9	-5,0
İhracat (FOB, milyar \$)	169,6	225,2	254,2	19,3	18,6	23,6	19,3	21,7	20,9	20,1	21,6	22,7
İthalat (CIF, milyar \$)	219,5	271,4	363,7	33,6	30,7	31,9	28,1	34,2	26,3	32,5	30,5	27,7
Bütçe Dengesi / GSYH Oranı (%)	-3,5	-2,8	-0,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TÜFE ³ Oranı (%)	14,60	36,08	64,27	57,68	55,18	50,51	43,68	39,59	38,21	47,83	58,94	61,53
Ciro Endeksi Değişim Oranı ⁴	28,6	82,4	89,7	8,3	-5,1	4,1	3,6	2,9	5,9	11,2	-	-
Politika Faiz Oranı ⁵	8.25-17.00	14.00-19.00	9.00-13.00	9.00	8.50	8.50	8.50	8.50	15.00	17.50	25.00	30.00

Kaynak: Hazine Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, TÜİK, TCMB

¹GSYH (Yıllık Reel Yüzde Değişim)

²Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi (2015=100, Yıllık Yüzde Değişim)

³TÜFE Dönem sonu yıllık yüzde değişim

⁴Değişim Oranlarının hesaplanmasında baz yılı 2015 olarak alınmıştır.

⁵2020-2021-2022 yılları için en düşük ve en yüksek politika faiz oranları verilmiştir.

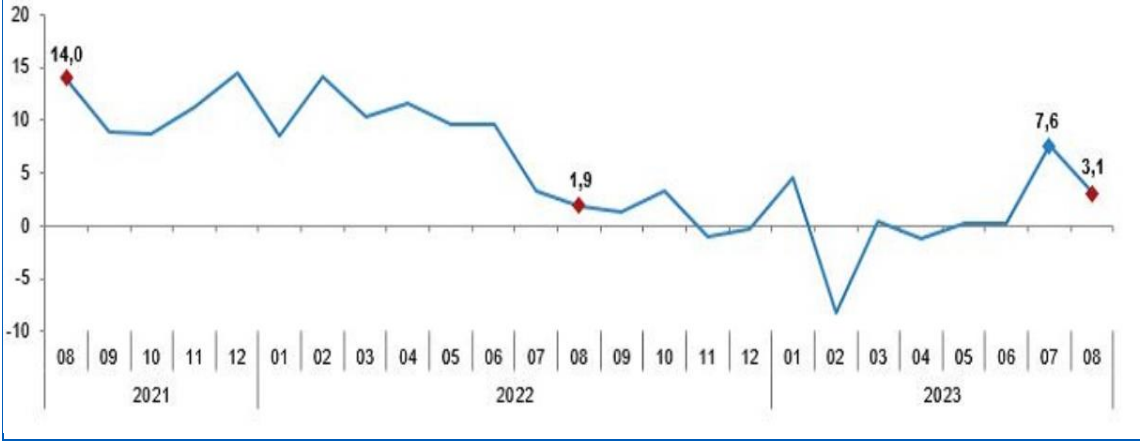
Not: 2023 yılına ilişkin veriler geçici olup ilerleyen dönemde bu veriler ilgili kuruluşlar tarafından revize edilebilmektedir.

Sanayi Üretim Endeksi Ağustos ayında %3,1 arttı

Ekonominin sanayi kesiminde meydana gelen gelişmelerin kısa dönemde olumlu veya olumsuz etkilerinin ölçülebilmesi için "Sanayi Üretim Endeksi" hesaplanmaktadır. Sanayi Üretim Endeksi 2023 yılı Ağustos ayında yıllık bazda %3,1 oranında artarken, aylık bazda %0,8 azalmıştır. Temmuz ayında madencilik ve taş ocaklığı sektörü endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre %5,1 artmıştır. İmalat sanayi sektörü endeksi %1,8 artarken, elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi %4,9 artmıştır.⁹

⁹ TÜİK, Sanayi Üretim Endeksi [2](#)

Sanayi Üretim Endeksi Oranları

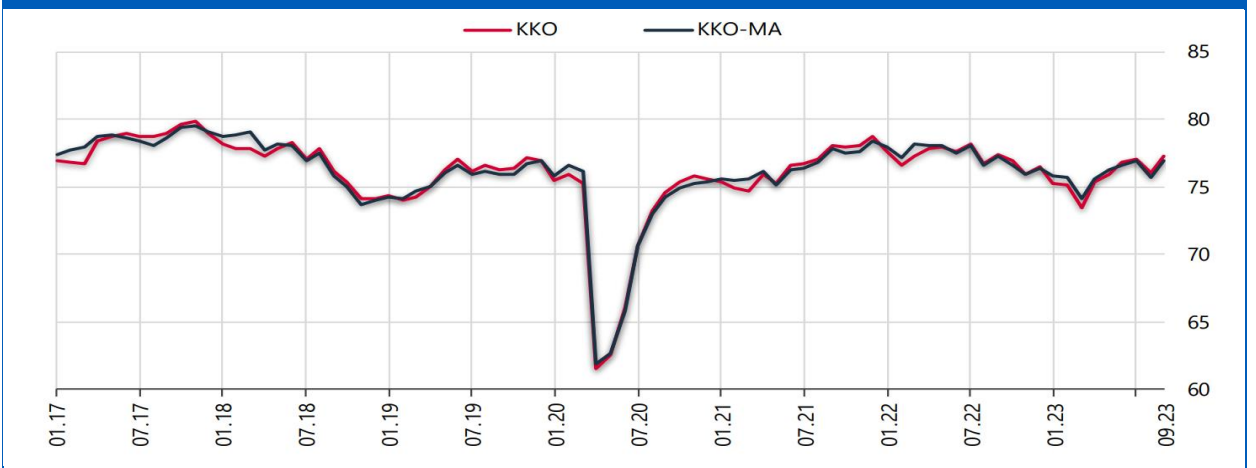


Kaynak:TÜİK

İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı Eylül ayında %76,9 oldu

2023 yılı Eylül ayında, imalat sanayi genelinde mevsimsel etkilerden arındırılmamış Kapasite Kullanım Oranı (KKO), bir önceki aya göre 1,2 puan artarak yüzde 77,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevsimsel etkilerden arındırılmış Kapasite Kullanım Oranı (KKO-MA) ise, bir önceki aya göre 1,2 puan artarak yüzde 76,9 olmuştur. Eylül ayında kapasite kullanım oranı yatırım mallarında bir önceki aya göre 4,8 puan artışla 78,3 olmuştur. Ara mallarda ise 0,3 puan yükselişle 76,2'ye çıkmıştır. Tüketim mallarında 0,3 puan artışla 73,3'e çıkarken, dayanıklı tüketim mallarında 0,1 puan düşerek 73,4 olmuştur. Dayanaksız tüketim mallarında ise 0,4 puan yükselerek 73,3 seviyesinde gerçekleşmiştir.¹⁰

KKO ve Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış KKO (%)

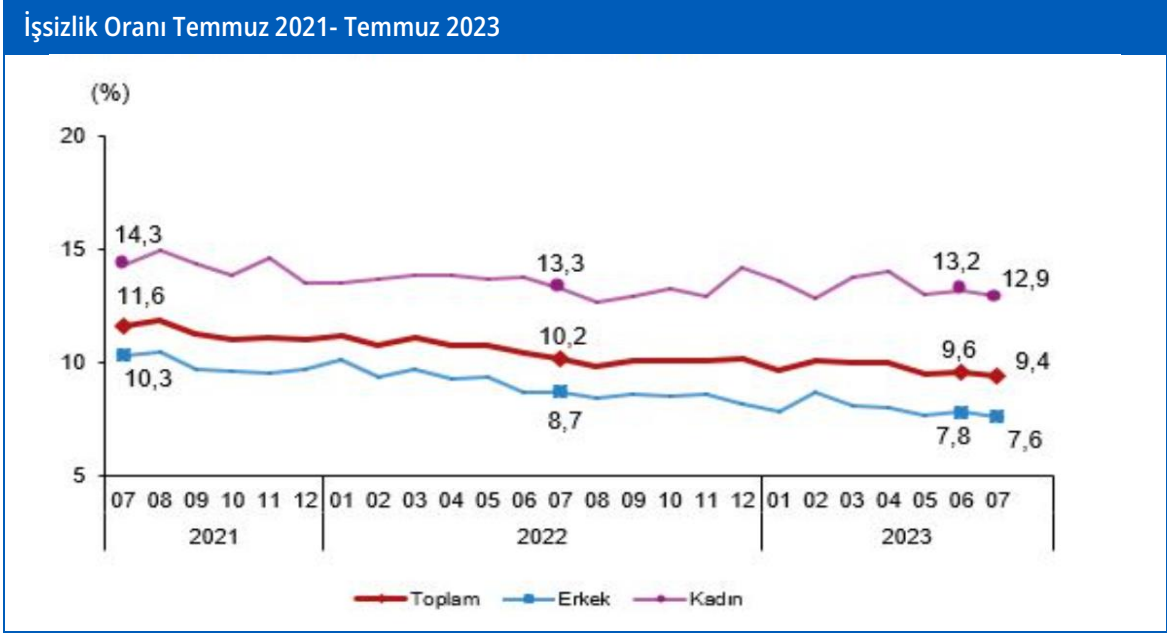


Kaynak:Merkez Bankası

¹⁰ TCMB, İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı [2](#)

İşsizlik Temmuz ayında %9,4 olarak gerçekleşti

Mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlik oranı 2023 yılı temmuz ayında bir önceki aya göre 0,2 puan azalarak %9,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. İstihdam edilenlerin sayısı 2023 yılı temmuz ayında bir önceki aya göre 318 bin kişi artarak 31 milyon 671 bin kişi, istihdam oranı ise 0,5 puan artarak %48,4 olmuştur. Bu dönemde işgücü bir önceki aya göre 280 bin kişi artarak 34 milyon 962 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 0,4 puan artarak %53,4 olarak gerçekleşmiştir¹¹.



Kaynak:TÜİK

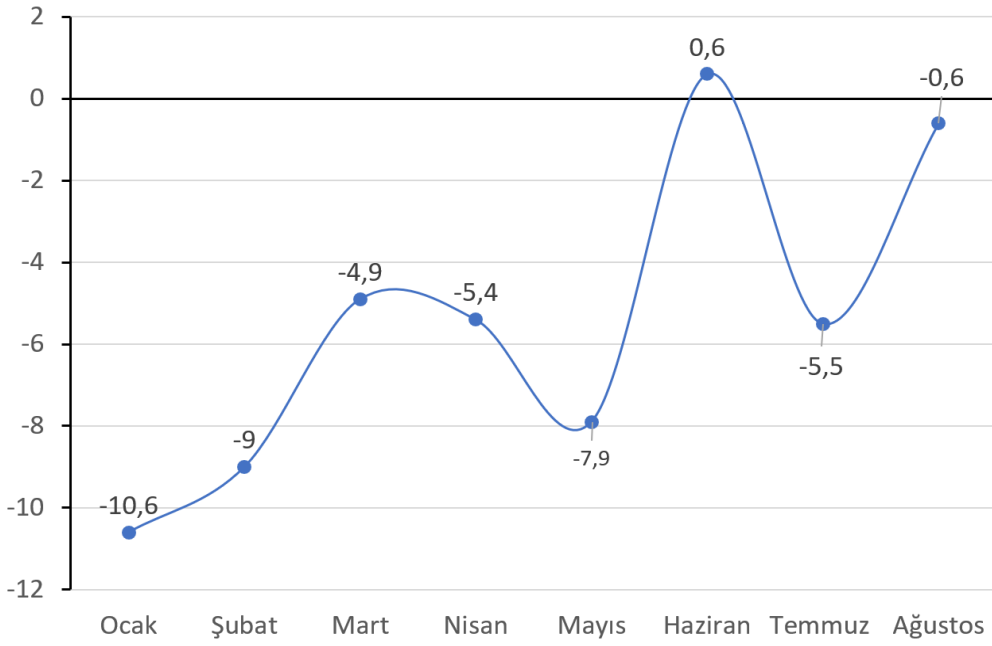
Ağustos 2023 döneminde Cari İşlemler Açığı 619 milyon \$ oldu

Ağustos ayında cari işlemler hesabı 619 milyon \$ açık kaydetmiştir. Altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı ise 6,1 \$ fazla vermiştir. Ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret açığı 7,1 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Hizmetler dengesi kaynaklı girişler 7,3 milyar \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu kalem altında seyahat kaleminden kaynaklanan net gelirler ise 5,7 milyar \$ olmuştur¹².

¹¹ TÜİK, İşgücü İstatistikleri [2](#)

¹² TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri [2](#)

Cari İşlemler Açığı (Milyar \$)

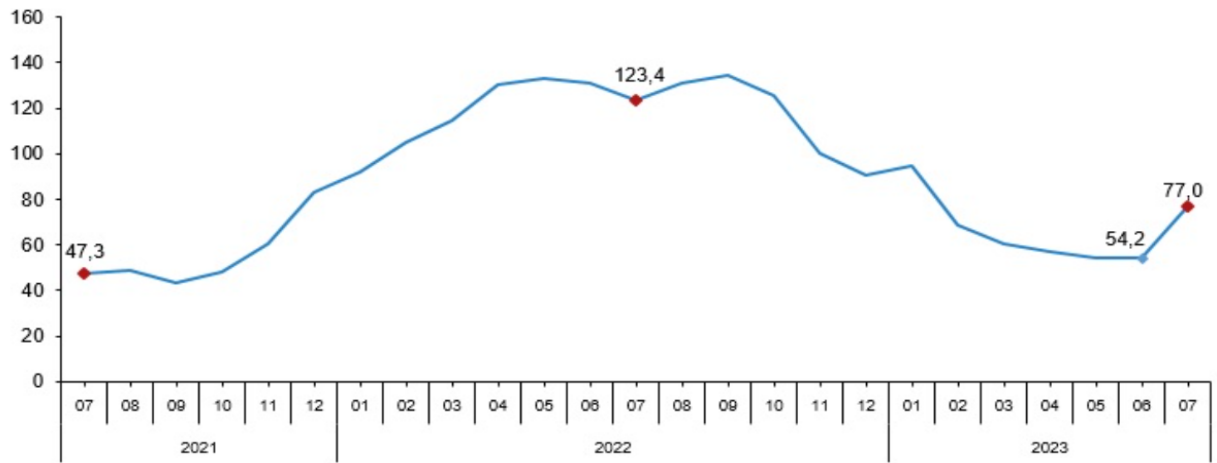


Kaynak: Merkez Bankası

Ciro Endeksi Yıllık %77,0 Oranında Arttı

2023 yılı temmuz ayında ciro endeksi oranı sanayi, inşaat, ticaret ve hizmet sektörleri toplamında yıllık bazda %77,0 oranında artarken, aylık bazda %11,2 artmıştır. Alt detaylarına bakıldığında ise sanayi endeksi aylık bazda %9,8, inşaat ciro endeksi %11,3, ticaret ciro endeksi %12,6 ve hizmet ciro endeksi %9,7 artmıştır.¹³

Toplam Ciro Yıllık Değişim Oranı (%), Temmuz 2023

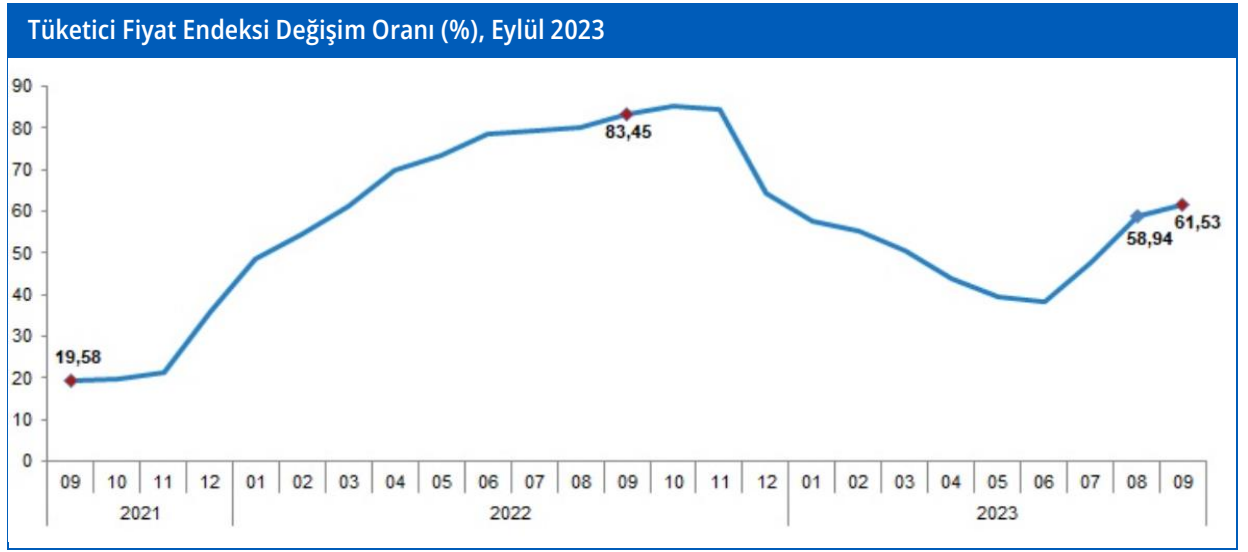


Kaynak: TÜİK

¹³ TÜİK, Ciro Endeksleri [2](#)

Tüketici fiyat endeksi Eylül ayında yıllık %61,53 oldu

Tüketici fiyat endeksi, 2023 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre %4,75, bir önceki yılın Aralık ayına göre %49,86, bir önceki yılın aynı ayına göre %61,53 ve on iki aylık ortalamalara göre %55,30 olarak gerçekleşmiştir¹⁴. Eylül ayında bir önceki yılın aynı ayına göre en az artış gösteren ana grup %20,16 ile konut olurken, bir önceki yılın aynı ayına göre artışın en yüksek olduğu ana grup ise %92,48 ile lokanta ve oteller olmuştur. Yurt içi üretici fiyat endeksi ise 2023 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre %3,40, bir önceki yılın Aralık ayına göre %36,06, bir önceki yılın aynı ayına göre %47,44 ve on iki aylık ortalamalara göre %65,55 artış göstermiştir¹⁵. Yıllık azalış gösteren tek alt sektör %17,08 ile elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme olmuştur. Buna karşılık, temel eczacılık ürünleri ve müstahzarları %96,61; diğer madencilik ve taş ocakçılığı ürünleri %93,27; Tütün ürünleri %81,06 ile endekslerin en fazla arttığı alt sektörler olmuştur.



Kaynak:TÜİK

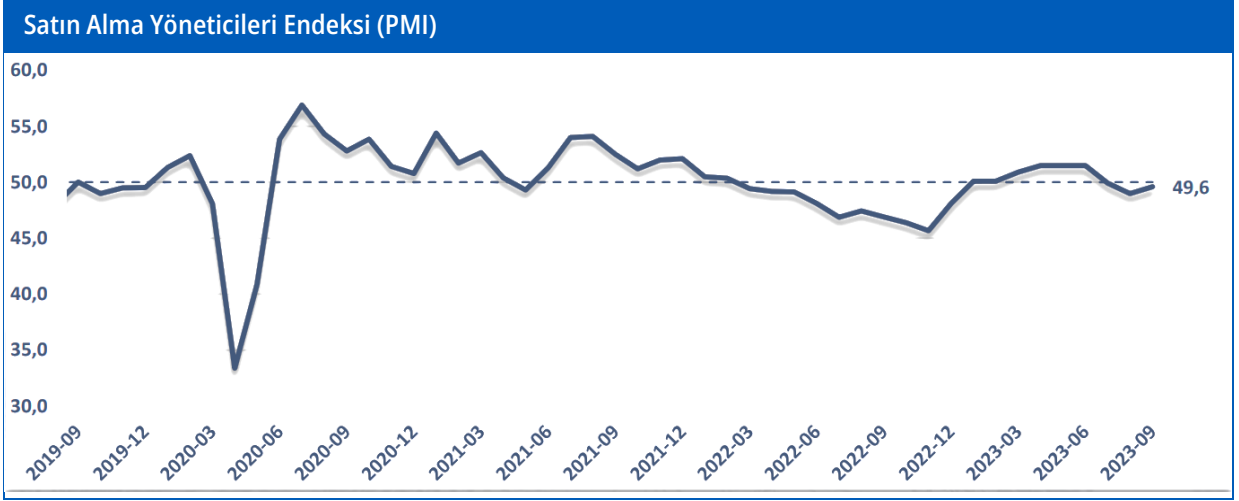
Türkiye'nin PMI değeri Eylül ayında 49,6 olarak gerçekleşti

Satınalma Yöneticileri Endeksleri (Purchasing Managers' Indices - PMI), ekonomik faaliyet koşullarının ölçümü açısından yakından takip edilen göstergeler arasında yer almaktadır. PMI'lar ekonomik koşullara ilişkin önemli bir öncü göstergedir. PMI'ların 50'den büyük olması önceki aya kıyasla bir artış olduğu anlamını taşıırken, 50'den küçük olması ise önceki aya göre düşüş olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda PMI Endeksleri ilgili ekonomi ve sektörün faaliyet koşullarındaki değişimin yönünü göstermektedir. 2023 yılı Eylül ayında Türkiye'nin PMI değeri bir önceki aya kıyasla 0,6 puan artış ve bir önceki yılın Eylül ayına kıyasla 2,7 puan artış ile 49,6 düzeyinde gerçekleşmiştir¹⁶.

¹⁴ TÜİK, Tüketici Fiyat Endeksi [Z](#)

¹⁵ TÜİK, Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi [Z](#)

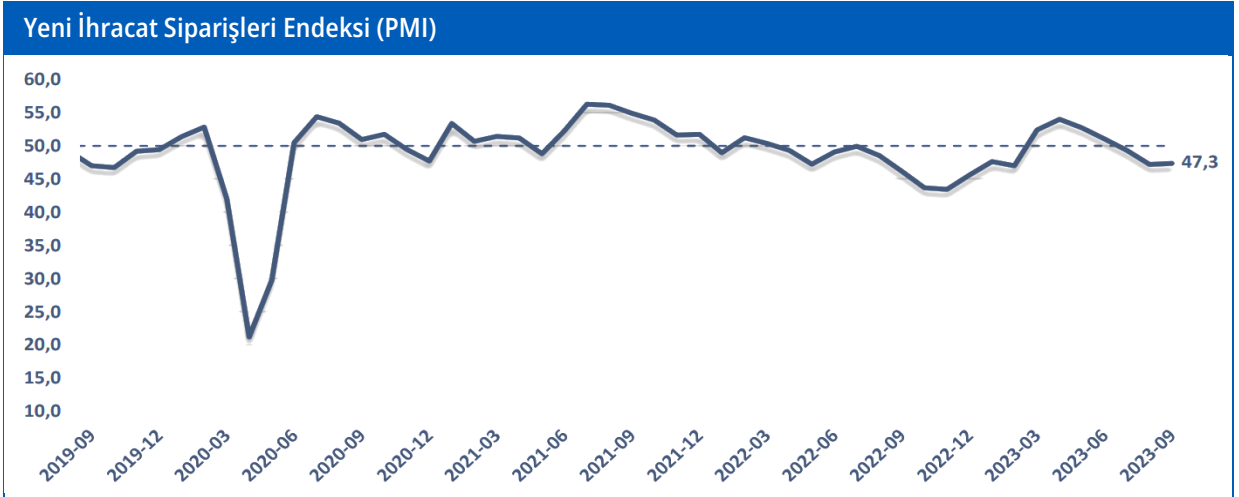
¹⁶ Ticaret Bakanlığı, Ekonomik Görünüm [Z](#)



Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Eylül ayında Türkiye'nin Yeni İhracat Siparişleri Endeks değeri 47,3 oldu

Satınalma yöneticileri ile yapılan görüşme ve anketlerden elde edilen veriler analiz edilerek hazırlanan "Yeni İhracat Siparişleri Endeksi" mal ve hizmet sektörlerindeki yurt dışı talebi ölçen bir göstergedir. Bu sayede ülke ve sektör bazında ihracat talebinde zaman içinde meydana gelen değişimler takip edilebilmektedir. Endeks değerinin 50'nin altında olması talepteki düşüşü, 50'nin üstünde olması talepteki artışı ifade ederken, 50 değeri bir değişimin olmadığını göstermektedir. Yeni İhracat Siparişleri Endeks değeri 2023 yılı Eylül ayında bir önceki aya kıyasla 1,2 puan azalış ve bir önceki yılın Eylül ayına kıyasla 1,2 puan artış ile 47,3 olarak gerçekleşmiştir.

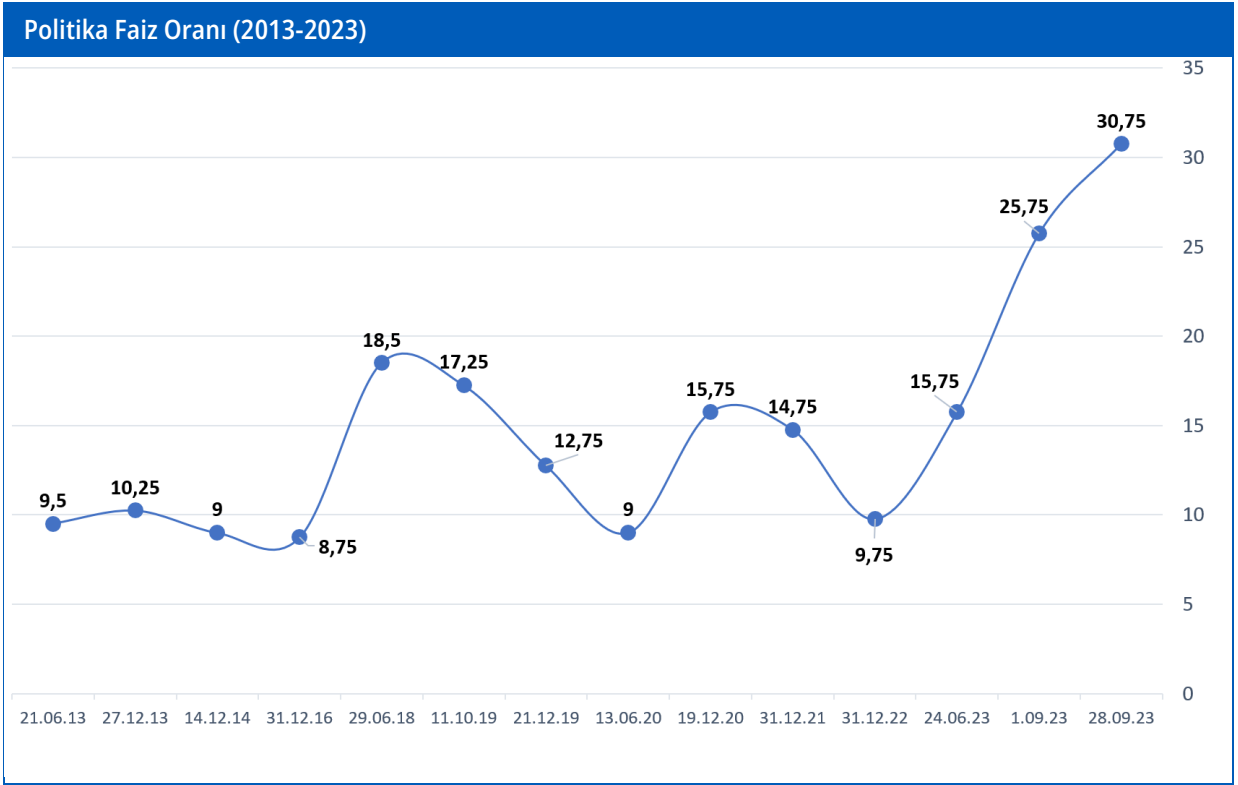


Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Eylül ayında politika faizi %30 olarak belirlendi.

Merkez bankası tarafından belirlenen politika faizi eylül ayında %25'ten %30'a çıkartılmıştır. MB tarafından konu ile ilgili yayınlanan Para Politikası Kurulu Toplantı Özeti raporunda, kararın enflasyondaki yukarı yönlü baskıları dikkate alınarak verildiği belirtilmiştir. Alınan kararın, enflasyon beklentilerini dengelemeyi, fiyatlama davranışlarındaki istikrarsızlığı kontrol altına almayı ve orta vadede enflasyonu

yüzde 5 hedefine çekmeyi amaçladığı vurgulanmaktadır. Raporda belirtilen bir diğer husus, yurt içi talep, petrol fiyatları ve maliyet kaynaklı baskıların, enflasyon tahminlerinin yıl sonunda belirledikleri üst sınıra yakın gerçekleşmesine neden olabileceğidir. Ayrıca, doğrudan yabancı yatırımlar, dış finansman koşullarındaki olumlu gelişmeler ve turizm gelirlerinin cari işlemlere olan olumlu etkisinin, enflasyonla mücadelede Merkez Bankası'nın yanında destekleyici faktörler olarak göze çarptığı ifade edilmektedir.¹⁷



Kaynak:Merkez Bankası

6 Ekim 2023 tarihi itibariyle ticari kredi hacmi 8,27 trilyon TL'ye ulaştı

BDDK tarafından 29 Eylül 2023 tarihinde yayınlanan haftalık bankacılık sektörü verilerine göre ticari kredi hacmi 8,27 trilyon TL'ye ulaşmıştır¹⁸.

Krediler			
Sektör / Krediler (6 Ekim 2023 Cuma) (Milyon TL)	TL Cinsinden	Yabancı Para Cinsinden	Toplam
Toplam Krediler	7.235.309	3.443.371	10.678.681
Tüketici Kredileri ve Bireysel Kredi Kartları	2.403.429	2.018	2.405.447
Ticari ve Diğer Krediler	4.831.879	3.441.353	8.273.233
Taksitli Tic. Krd. ve Kurumsal Kredi Kartları	1.208.138	388.220	1.596.358
KOBİ Kredileri	2.556.235	397.920	2.954.156

Kaynak: BDDK

¹⁷ Merkez Bankası, Para Politikası Kurulu Toplantı Özeti [↗](#)

¹⁸ BDDK, Haftalık Bankacılık Sektörü Verileri [↗](#)

Türkiye Dış Ticareti

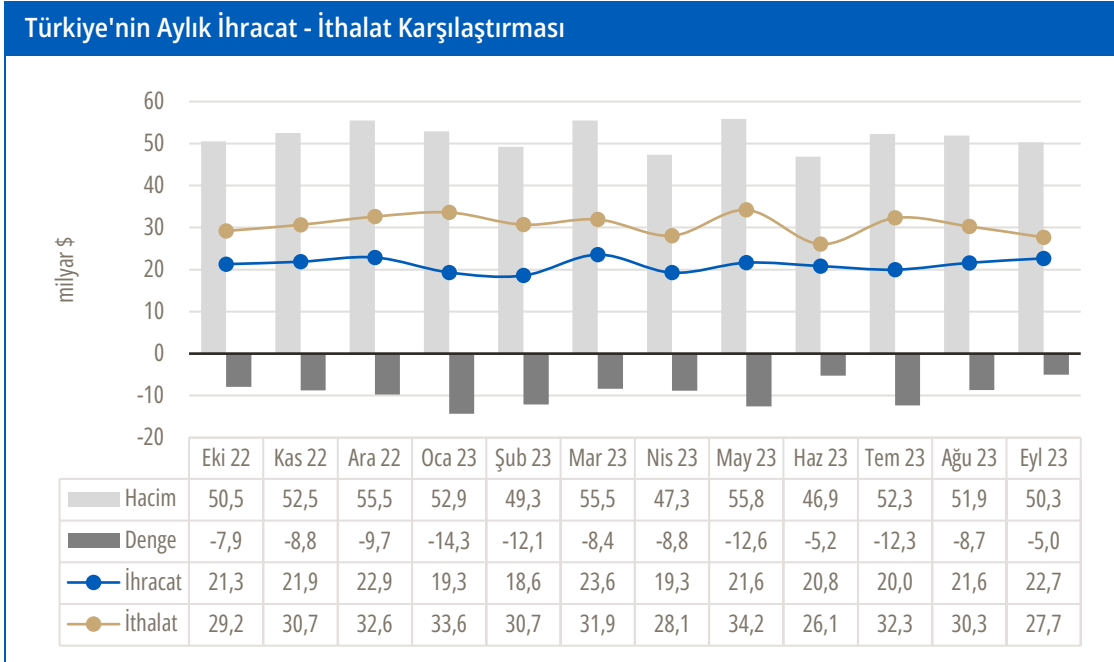
Eylül ayında ihracat %0,3 artışla 22,7 milyar \$ oldu

2023 yılının Eylül ayında Türkiye ihracatı %0,3 artışla 22,7 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde toplam ithalat %14,1 azalışla 27,7 milyar \$'a inmiştir. Dış ticaret hacmi ise %8,2 azalışla 50,3 milyar \$ olmuştur. İlgili ayda ihracatın ithalatı karşılama oranı %82 olarak gerçekleşmiştir. Ocak-Eylül 2023 döneminde ise Türkiye ihracatı %0,3 azalışla 187,5 milyar \$ olmuştur. İthalat ise %1,3 artışla 274,8 milyar \$'a ulaşmıştır. Bu dönemde dış ticaret hacmi %0,6 artışla 462,2 milyar \$ olmuştur. İthalatın ihracatı karşılama oranı %68,2 olarak gerçekleşmiştir. Son 12 aylık ihracat 253,5 milyar \$'a ulaşmıştır.

Türkiye Dış Ticareti				
	Eylül 2023	Değ. (%)	Ocak-Eylül 2023	Değ. (%)
İhracat (milyar \$)	22,7	0,3	187,5	-0,3
İthalat (milyar \$)	27,7	-14,1	274,8	1,3
Dış Ticaret Hacmi (milyar \$)	50,3	-8,2	462,2	0,6
Dış Ticaret Dengesi (milyar \$)	-5,0	-48,1	-87,3	5,0
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	82,0	-	68,2	-

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Son 12 aylık dönemde aylık ortalama ihracat 21,1 milyar \$, ortalama ithalat ise 30,6 milyar \$ olmuştur. Son 1 yılda en yüksek ihracat rakamına 23,6 milyar \$ ile 2023 yılı Mart ayında erişilmiştir. En düşük ihracat ise 18,6 milyar \$ ile 2023 yılı Şubat ayında gerçekleşmiştir. En yüksek aylık ithalat 34,2 milyar \$ ile 2023 yılı Mayıs ayında, en düşük ithalat ise 26,1 milyar \$ ile 2023 yılı Haziran ayında olmuştur.



Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Eylül ayında en fazla ihracat yapılan ülke grubu 9,25 milyar \$ ile Avrupa Birliği oldu

Bölgesel bazda ülkemizin en büyük ticaret ortağı konumunda bulunan Avrupa Birliği ile ihracatımız 2023 yılı Eylül ayında geçen yıla göre %3,8 oranında artarak 9,25 milyar \$ olarak gerçekleşti. Toplam ihracat içindeki payı ise %40,8 oldu. 2023 yılı Eylül ayında en fazla ihracat gerçekleştirilen ikinci bölge Yakın ve Orta Doğu olup, bu bölgeye gerçekleştirilen ihracat %3,8 oranında artış ve %18,9 pay ile 4,29 milyar \$'a ulaşmıştır. İlgili dönemde Diğer Avrupa (AB Hariç) ülkeleri 3,37 milyar \$ ihracat, %11,3 azalış ve %14,9 pay ile en fazla ihracat gerçekleştirilen 3. ülke grubu olmuştur.

Ülke Grupları İhracat Dağılımı							
Sıra	Ülke Grupları	Eylül 2023			Ocak-Eylül 2023		
		İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Avrupa Birliği	9.246	3,8	40,8	78.229	0,8	41,7
2	Yakın ve Orta Doğu	4.290	3,8	18,9	32.102	-1,3	17,1
3	Diğer Avrupa (AB Hariç)	3.367	-11,3	14,9	29.300	14,4	15,6
4	Diğer Asya	1.778	6,2	7,8	14.035	5,6	7,5
5	Kuzey Amerika	1.393	-10,0	6,1	12.349	-13,3	6,6
6	Kuzey Afrika	1.358	22,8	6,0	9.673	-10,3	5,2
7	Diğer Afrika	635	-16,1	2,8	5.643	-23,7	3,0
8	Orta Amerika ve Karayipler	258	9,9	1,1	1.974	-10,2	1,1
9	Güney Amerika	212	-20,4	0,9	1.874	-27,8	1,0
10	Avustralya ve Yeni Zelanda	104	19,4	0,5	761	-6,1	0,4
	Diğerleri	31	-63,0	0,1	1.525	50,1	0,8
	Toplam	22.670	0,3	100,0	187.464	-0,3	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Avrupa Birliği (AB): Fransa, Hollanda, Almanya, İtalya, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, Portekiz, İspanya, Belçika, Lüksemburg, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Malta, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çekya, Slovakya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Slovenya, Hırvatistan

Diğer Avrupa (AB hariç): Birleşik Krallık, İzlanda, Norveç, Lihtenştayn, İsviçre, Faroe Adaları, Andorra, Cebelitarık, Vatikan, San Marino, Arnavutluk, Ukrayna, Belarus, Moldova, Rusya Federasyonu, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kuzey Afrika: Ceuta, Melilla, Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Batı Sahra

Diğer Afrika: Sudan, Güney Sudan, Moritanya, Mali, Burkina Faso, Nijer, Çad, Cabo Verde, Senegal, Gambia, Gine-Bissau, Gine, Sierra Leone, Liberya, Kotdivuar, Gana, Togo, Benin, Nijerya, Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Sao Tome ve Prinsipe, Gabon, Kongo, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Ruanda, Burundi, Saint Helena, Angola, Etiyopya, Eritre, Cibuti, Somali, Kenya, Uganda, Tanzanya, Seyşeller, Britanya Hint Okyanus Toprakları, Mozambik, Madagaskar, Mauritius, Komorlar, Zambiya, Zimbabve, Malavi, Güney Afrika Cumhuriyeti, Namibya, Botswana, Esvatini, Lesotho

Kuzey Amerika: Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Grönland, Saint Pierre ve Miquelon

Orta Amerika ve Karayipler: Meksika, Bermuda, Guatemala, Belize, Honduras, El Salvador, Nikaragua, Kosta Rika, Panama, Anguilla, Küba, Saint Kitts ve Nevis, Haiti, Bahamalar, Turks ve Caicos Adaları, Dominik Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri Virjin Adaları, Antigua ve Barbuda, Dominika, Cayman Adaları, Jamaika, Saint Lucia, Saint Barthelemy, Saint Vincent ve Grenadinler, Britanya Virjin Adaları, Barbados, Montserrat, Trinidad ve Tobago, Grenada, Aruba, Curaçao, Bonaire, Sint Eustatius ve Saba, Sint Maarten (Hollanda kısmı)

Güney Amerika: Kolombiya, Venezuela, Guyana, Surinam, Ekvator, Peru, Brezilya, Şili, Bolivya, Paraguay, Uruguay, Arjantin, Falkland Adaları (Malvinas)

Yakın ve Orta Doğu: Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Lübnan, Suriye, Irak, İran, İsrail, Filistin, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Yemen

Diğer Asya: Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan, Doğu Timor, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Bangladeş, Maldivler, Sri Lanka, Nepal, Butan, Myanmar, Tayland, Laos, Vietnam, Kamboçya, Endonezya, Malezya, Brunei, Singapur, Filipinler, Moğolistan, Çin, Kuzey Kore, Güney Kore, Japonya, Tayvan, Hong Kong, Makao

Eylül ayında en fazla ithalat yapılan ülke grubu 7,99 milyar \$ ile Avrupa Birliği

2023 yılının Eylül ayında Türkiye'nin toplamda en fazla ithalat gerçekleştirdiği ülke grubu Avrupa Birliği ülkeleri olmuştur. Avrupa Birliği ülke grubu ile ithalat Eylül ayında geçen yıla göre %4,9 oranında artarak 7,99 milyar \$ olarak gerçekleşti. Toplam ithalat içindeki payı ise %28,9 oldu. 2023 yılı Eylül ayında en fazla ithalat gerçekleştirilen ikinci bölge Diğer Asya olup, bu bölgeye gerçekleştirilen ithalat %4 oranında azalış ve %27,2 pay ile 7,53 milyar \$'a ulaşmıştır. İlgili dönemde Diğer Avrupa (AB Hariç) ülkeleri 4,95 milyar \$ ithalat, %48,6 azalış ve %17,9 pay ile en fazla ithalat gerçekleştirilen 3. ülke grubu olmuştur.

Ülke Grupları İthalat Dağılımı							
Sıra	Ülke Grupları	Eylül 2023			Ocak-Eylül 2023		
		İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Avrupa Birliği	7.986	4,9	28,9	78.463	14,4	28,6
2	Diğer Asya	7.534	-4,0	27,2	69.356	3,1	25,2
3	Diğer Avrupa (AB Hariç)	4.946	-48,6	17,9	61.289	-2,3	22,3
4	Yakın ve Orta Doğu	2.221	21,0	8,0	18.477	16,1	6,7
5	Kuzey Amerika	1.325	-15,4	4,8	12.882	0,5	4,7
6	Güney Amerika	657	-1,7	2,4	5.461	-33,1	2,0
7	Kuzey Afrika	631	9,3	2,3	5.440	22,7	2,0
8	Diğer Afrika	197	-25,4	0,7	2.128	-19,8	0,8
9	Orta Amerika ve Karayipler	127	-22,3	0,5	1.086	4,9	0,4
10	Avustralya ve Yeni Zelanda	123	-36,3	0,4	1.024	-19,5	0,4
	Diğerleri	1.911	2,8	6,9	19.148	-27,3	7,0
	Toplam	27.658	-14,1	100,0	274.755	1,3	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Afrika Birliği'nin G20'de resmi olarak yer almasına ilişkin Ticaret Bakanı Sayın Prof. Dr. Ömer Bolat tarafından yapılan açıklamada, "Afrika'nın geleceğini Afrikalıların belirleyeceği" yaklaşımının Türkiye tarafından desteklendiği ve Türkiye'nin uluslararası arenada Afrika'nın yanında olmaya devam edeceği belirtilerek, Afrika Birliğinin G20'de resmi olarak yer almasından memnuniyet duyulduğu ve bu kararı, en çok destekleyen G20 ülkesinin de Türkiye olduğu vurgulanmıştır¹⁹.

¹⁹ T.C. Ticaret Bakanlığı, Türkiye-Afrika İş ve Ekonomi Forumu

2023 yılı Eylül ayında en fazla ihracat yapılan ülke 1,91 milyar \$ ile Almanya

2023 yılı Eylül ayında en çok ihracat yapılan ülke geçen yılın aynı dönemine göre %-4,4 değişim ve 1,91 milyar \$ ile Almanya olmuştur. Toplam ihracat içindeki payı ise %8,4 olarak gerçekleşmiştir. Eylül ayında en fazla ihracat gerçekleştirilen ikinci ülke ise ABD olmuştur. ABD'ye ihracat geçen yılın aynı dönemine göre %12,7 oranında azalarak 1,2 milyar \$ olarak gerçekleşmiş ve toplam ihracat içinde %5,3 oranında bir payı oluşturmuştur. En fazla ihracat gerçekleştirilen üçüncü ülke ise Irak olmuştur. Bu ülkeye ihracat %6,2 azalarak 1,2 milyar \$ seviyesine inmiştir. Toplam ihracat içindeki payı ise %5,3 oranındadır.

En Fazla İhracat Yapılan 20 Ülke							
Sıra	Ülke	Eylül 2023			Ocak-Eylül 2023		
		İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Almanya	1.913	-4,4	8,4	16.072	1,9	8,6
2	ABD	1.201	-12,7	5,3	11.011	-13,6	5,9
3	Irak	1.197	-6,2	5,3	8.935	-9,6	4,8
4	İtalya	1.096	19,2	4,8	9.195	-1,3	4,9
5	İngiltere	1.070	-11,1	4,7	9.089	-7,2	4,8
6	BAE	1.008	132,6	4,4	5.393	43,7	2,9
7	Rusya Federasyonu	859	-25,0	3,8	8.323	45,3	4,4
8	Fransa	842	6,8	3,7	7.710	10,8	4,1
9	Hollanda	781	24,4	3,4	5.708	-6,7	3
10	İspanya	735	-9,5	3,2	7.484	0,0	4
11	Romanya	637	-0,1	2,8	5.246	0,1	2,8
12	Polonya	596	25,4	2,6	4.421	7,5	2,4
13	İsrail	500	-17,9	2,2	4.329	-19,3	2,3
14	Yunanistan	418	52,1	1,8	3.107	24,3	1,7
15	Belçika	381	-6,6	1,7	3.323	-9,7	1,8
16	Bulgaristan	370	-6,1	1,6	3.197	-12,7	1,7
17	Libya	349	52,8	1,5	2.310	9,3	1,2
18	Çin	336	0,0	1,5	2.368	-2,3	1,3
19	Mısır	314	5,3	1,4	2.356	-32,3	1,3
20	Ukrayna	298	-11,4	1,3	2.618	42,0	1,4
	Liste Toplamı	14.901	2,2	65,7	122.193	0,2	65,2
	Diğer	7.769	-3,1	34,3	65.271	-1,3	34,8
	Toplam	22.670	0,3	100	187.464	-0,3	100

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

2023 yılı Eylül ayında en fazla ithalat yapılan ülke 3,73 milyar \$ ile Çin

2023 yılı Eylül ayında en çok ithalat yapılan ülke geçen yılın aynı dönemine göre %0,6 değişim ve 3,73 milyar \$ ile Çin olmuştur. Toplam ithalat içindeki payı ise %13,5 olarak gerçekleşmiştir. Eylül ayında en fazla ithalat gerçekleştirilen ikinci ülke ise Rusya Federasyonu olmuştur. Rusya'ya ihracat geçen yılın aynı dönemine göre %48,7 oranında azalarak 3,2 milyar \$ olarak gerçekleşmiş ve toplam ithalat içinde %11,6 oranında bir payı oluşturmuştur. En fazla ithalat gerçekleştirilen üçüncü ülke ise Almanya olmuştur. Bu ülkeye ithalat %15,7 artarak 2,36 milyar \$ seviyesine çıkmıştır. Toplam ithalat içindeki payı ise %8,5 oranındadır.

En Fazla İthalat Yapılan 20 Ülke							
Sıra	Ülke	Eylül 2023			Ocak-Eylül 2023		
		İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Çin	3.727	0,6	13,5	34.397	8,4	12,5
2	Rusya Federasyonu	3.196	-48,7	11,6	34.918	-21,8	12,7
3	Almanya	2.358	15,7	8,5	21.190	22,0	7,7
4	ABD	1.252	-17,2	4,5	11.843	0,3	4,3
5	BAE	1.211	119,9	4,4	8.343	157,9	3
6	İtalya	1.000	-16,5	3,6	10.894	5,5	4
7	İsviçre	890	-58,2	3,2	16.588	100,5	6
8	Fransa	799	21,9	2,9	8.543	22,5	3,1
9	Güney Kore	788	11,7	2,8	7.234	2,2	2,6
10	İspanya	727	36,4	2,6	6.961	35,6	2,5
11	Hindistan	619	-34,2	2,2	6.033	-28,9	2,2
12	İngiltere	553	19,1	2	4.787	8,9	1,7
13	Japonya	442	18,9	1,6	4.051	19,6	1,5
14	Malezya	418	9,1	1,5	3.188	-4,6	1,2
15	Polonya	409	14,7	1,5	3.720	19,0	1,4
16	Brezilya	380	23,0	1,4	3.273	-17,8	1,2
17	Mısır	341	83,4	1,2	2.732	51,2	1
18	Hollanda	336	4,0	1,2	3.304	-3,7	1,2
19	Kazakistan	335	-8,1	1,2	2.672	8,6	1
20	Çekya	306	23,0	1,1	2.753	33,3	1
	Liste Toplamı	20.085	-13,4	72,6	197.423	7,8	71,9
	Diğer	7.573	-15,9	27,4	77.332	-12,3	28,1
	Toplam	27.658	-14,1	100	274.755	1,3	100

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Eylül ayında en fazla ihracat gerçekleştirilen sektör "kimyevi maddeler ve mamulleri"

2023 yılı Eylül ayında sektör bazında "kimyevi maddeler ve mamulleri" 2,85 milyar \$ ihracat ve %14,7 pay ile en fazla ihracat gerçekleştirilen sektör olmuştur. "Otomotiv endüstrisi" sektörü 2,82 milyar \$ ihracat ve %14,6 payla ikinci sırada yer almıştır. "Hazırgiyim ve konfeksiyon" sektörü ise 1,67 milyar \$ ihracat ve %8,7 payla Eylül ayında en fazla ihracat gerçekleştiren üçüncü sektör olmuştur. Eylül ayında Türkiye ihracatının kilogram birim fiyatı %0,1 artışla 1,42 \$ olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye İhracatının Sektörel Dağılımı

Sıra	Sektör	Eylül 2023					Ocak-Eylül 2023				
		İhracat (milyar \$)	Değ. (%)	Pay (%)	Birim Fiyat (\$ / kg)	Birim Fiyat Değişim (%)	İhracat (milyar \$)	Değ. (%)	Pay (%)	Birim Fiyat (\$ / kg)	Birim Fiyat Değişim (%)
1	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	2,85	-3,14	14,73	1,05	-5,79	22,31	-12,94	13,68	1,12	-4,40
2	Otomotiv Endüstrisi	2,82	2,59	14,61	7,62	11,40	25,62	14,81	15,71	7,91	14,47
3	Hazırgiyim ve Konfeksiyon	1,67	-12,83	8,66	13,89	5,15	14,89	-7,86	9,13	15,46	9,01
4	Elektrik ve Elektronik	1,40	5,12	7,26	4,90	7,10	11,99	9,53	7,36	5,12	8,97
5	Çelik	1,38	-21,40	7,14	0,93	-4,94	11,06	-34,87	6,78	1,06	-1,96
6	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohum. ve Mamul.	1,22	21,23	6,33	0,67	-37,01	9,21	11,89	5,65	0,87	-17,31
7	Makine ve Aksamları	1,02	7,71	5,28	7,23	18,60	8,35	11,75	5,12	7,17	22,27
8	Demir ve Demir Dışı Metaller	1,02	-14,22	5,27	4,42	-1,77	9,58	-13,76	5,88	4,55	-3,62
9	Tekstil ve Hammaddeleri	0,87	-6,58	4,51	3,94	-15,53	7,16	-9,17	4,39	4,25	-7,26
10	Mücevher	0,69	14,99	3,59	589,48	-34,69	4,70	12,71	2,88	559,98	-2,56
11	Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	0,68	-10,28	3,53	1,24	-8,68	5,95	-4,34	3,65	1,44	3,84
12	İklimlendirme Sanayii	0,61	5,13	3,14	5,77	4,39	5,36	8,48	3,29	6,10	16,94
13	Madencilik Ürünleri	0,49	-9,45	2,52	0,22	7,24	4,26	-14,35	2,61	0,20	6,24
14	Savunma ve Havacılık Sanayii	0,43	158,87	2,23	75,65	168,73	3,84	39,66	2,35	59,22	16,42
15	Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	0,38	-16,41	1,98	0,15	-6,92	3,54	-15,25	2,17	0,17	16,26
16	Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	0,29	-17,12	1,53	2,74	2,88	2,58	-15,26	1,58	2,99	9,02
17	Halı	0,26	4,56	1,33	3,10	-3,38	1,96	-1,14	1,20	3,17	-3,83
18	Yaş Meyve ve Sebze	0,24	37,09	1,27	0,87	57,23	2,30	18,06	1,41	0,78	34,80
19	Meyve Sebze Mamulleri	0,22	-16,16	1,13	1,26	9,30	1,70	-6,03	1,04	1,20	14,33
20	Gemi, Yat ve Hizmetleri	0,18	-10,05	0,93	14,45	153,28	1,36	36,28	0,84	9,64	16,94
21	Deri ve Deri Mamulleri	0,16	-23,92	0,83	12,03	6,30	1,49	-2,95	0,91	11,49	16,11
22	Fındık ve Mamulleri	0,15	12,22	0,79	6,23	15,46	1,21	5,86	0,74	6,26	13,69
23	Kuru Meyve ve Mamulleri	0,14	-7,57	0,70	3,19	3,61	1,08	-0,29	0,66	3,15	0,57
24	Tütün	0,08	-4,10	0,42	7,38	24,41	0,71	21,26	0,44	7,87	22,15
25	Zeytin ve Zeytinyağı	0,05	21,53	0,28	3,75	48,90	0,74	155,95	0,46	3,71	70,37
26	Süs Bitkileri ve Mamulleri	0,01	-14,93	0,03	2,12	33,94	0,11	0,43	0,07	2,36	17,72
	Toplam (TİM Verileri)	19,32	-2,20	100,00	1,42	0,09	163,04	-3,28	100,00	1,52	14,24
	İhracatçı Birlikleri Kaydından Muaf İhracat ile Antrepo ve Serbest Bölgeler Farkı	3,35	17,90	14,77	-	-	24,42	25,02	13,03	-	-
	Genel İhracat Toplamı	22,67	0,32	100,00	-	-	187,46	-0,34	100,00	-	-

Kaynak: TİM

Fasıl bazında en fazla ihracat yapılan ürün grubu “motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı”

Eylül ayında fasıl bazında en fazla ihracat yapılan ürün gruplarında ilk sırada 2,45 milyar \$ ile “motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı” yer almaktadır. Geçen yıla göre bu ürün grubundaki ihracat %5,5 artmıştır. Bu ürün grubunu “kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları” ürün grubundaki ihracat %4,7 artış ve 2,1 milyar \$ ile takip etmektedir. “mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar” ürün grubundaki ihracat ise bir önceki yıla göre %0,8 artışla 1,7 milyar \$ olarak gerçekleşerek bu dönemde en fazla ihracat gerçekleştirilen 3. ürün grubu olmuştur.

En Fazla İhracat Yapılan 20 Fasıl						
Sıra	Fasıl Kodu	Fasıl Açıklaması	Eylül 2023		Ocak-Eylül 2023	
			İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)
1	87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	2.450	5,5	22.333	17,6
2	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.140	4,7	18.709	14,6
3	27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	1.743	0,8	11.534	-5,9
4	71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	1.458	53,3	8.951	22,1
5	85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.335	9,6	11.313	16,0
6	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	948	-8,9	7.825	-6,0
7	73	Demir veya çelikten eşya	915	-5,3	7.452	-6,1
8	39	Plastikler ve mamulleri	896	-10,7	7.938	-10,2
9	72	Demir ve çelik	817	-32,8	6.586	-46,0
10	62	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	643	-12,8	6.281	-2,6
11	8	Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	597	63,2	3.663	14,0
12	76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	438	-17,3	4.075	-22,7
13	94	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	436	-8,9	3.793	-3,1
14	40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	326	-3,6	2.905	3,1
15	10	Hububat	280	393,3	1.205	142,8
16	25	Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçıklar, kireçler ve çimento	280	-6,2	2.437	-17,0
17	20	Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	270	-9,6	2.157	-1,3
18	57	Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	265	4,8	2.002	-1,3
19	88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	249	242,4	1.796	37,8
20	15	Hayvansal, bitkisel veya mikrobiyal katı ve sıvı yağlar, hazır yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	247	-18,3	2.345	-6,8
		Liste Toplamı	16.734	3,2	135.297	0,2
		Diğer	5.937	-6,9	52.166	-1,6
		Toplam	22.670	0,3	187.464	-0,3

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, TÜİK

Fasıl bazında en fazla ithalat yapılan ürün grubu “mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar”

Eylül ayında fasıl bazında en fazla ithalat yapılan ürün gruplarında ilk sırada 5,7 milyar \$ ile “mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar” yer almaktadır. Geçen yıla göre bu ürün grubundaki ithalat %35,5 azalmıştır. Bu ürün grubunu “kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları” ürün grubundaki ithalat %0,9 artış ve 3,3 milyar \$ ile takip etmektedir. “motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı” ürün grubundaki ithalat ise bir önceki yıla göre %75,4 artışla 2,7 milyar \$ olarak gerçekleşerek bu dönemde en fazla ithalat gerçekleştirilen 3. ürün grubu olmuştur.

En Fazla İthalat Yapılan 20 Fasıl						
Sıra	Fasıl Kodu	Fasıl Açıklaması	Eylül 2023		Ocak-Eylül 2023	
			İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)
1	27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	5.709	-35,5	52.047	-28,8
2	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.255	0,9	30.534	23,2
3	87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	2.651	75,4	22.852	91,2
4	85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.282	15,9	20.847	34,7
5	71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	2.211	-27,1	26.872	89,9
6	72	Demir ve çelik	1.587	-15,0	19.094	-18,2
7	39	Plastikler ve mamulleri	1.317	-9,7	12.707	-16,2
8	29	Organik kimyasal ürünler	633	-23,8	7.019	-20,6
9	90	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	541	18,5	4.796	26,3
10	76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	509	-23,2	4.711	-23,8
11	30	Eczacılık ürünleri	403	2,9	3.692	8,5
12	74	Bakır ve bakırdan eşya	341	-34,3	4.746	15,0
13	40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	319	-10,8	2.975	-6,3
14	73	Demir veya çelikten eşya	304	-7,6	3.029	9,8
15	38	Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	279	-6,4	2.676	4,5
16	88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	274	87,4	2.765	4,2
17	15	Hayvansal, bitkisel veya mikrobiyal katı ve sıvı yağlar, hazır yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	239	-46,8	2.493	-20,4
18	48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	224	-29,6	2.382	-26,2
19	32	Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülâsalar, tanenler, boyalar, pigmentler, vernikler, macunlar, mürekkepler, vb.	204	-6,9	1.985	-6,5
20	23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	199	-1,3	2.096	10,5
		Liste Toplamı	23.480	-13,3	230.316	2,0
		Diğer	4.178	-18,2	44.439	-2,1
		Toplam	27.658	-14,1	274.755	1,3

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, TÜİK

“Yüksek teknoloji ürünlerin” ihracatı Eylül ayında %19,9 arttı

Türkiye ihracatı teknoloji yoğunluğuna göre incelendiğinde, Eylül ayında “yüksek teknoloji ürünler” ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %19,9 artışla ve %3,1 payla 661 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. “Orta yüksek teknoloji ürünler” ihracatı ise %3,1 artışla ve %35,2 payla 7,43 milyar \$'a ulaşmıştır. “Orta düşük teknoloji ürünler” ihracatı geçen yıla kıyasla %3,9 azalışla ve %30,6 payla 6,47 milyar \$ olmuştur. “düşük teknoloji ürünler” ihracatı bu dönemde %-6,7 değişim ve %31,1 pay ile 6,57 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürün İhracatı							
Sınıflama Kodu	İmalat Sanayi Teknoloji Sınıfı Açıklaması	Eylül 2023			Ocak-Eylül 2023		
		İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Yüksek Teknolojili Ürünler	661	19,9	3,1	5.210	19,6	2,9
2	Orta Yüksek Teknolojili Ürünler	7.428	3,1	35,2	66.127	11,4	37,4
3	Orta Düşük Teknolojili Ürünler	6.472	-3,9	30,6	50.235	-11,9	28,4
4	Düşük Teknolojili Ürünler	6.567	-6,7	31,1	55.333	-3,5	31,3
	Toplam	21.128	-1,9	100,0	176.905	-0,7	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Teknoloji Yoğunluğuna Göre Ürün Grupları Sınıflaması Eurostat tarafından NACE Rev.2 sınıflaması baz alınarak hazırlanmış, ISIC Rev.4 sınıflamasına uyarlanmıştır. Sınıflama aşağıdaki detayları içermektedir.

Yüksek Teknoloji: Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ait malzemelerin imalatı (21), Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı (26), Hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatı (30.3)

Orta Yüksek Teknoloji: Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı (20), Silah ve mühimmat (cephane) imalatı (25.4), Elektrikli teçhizat imalatı (27), Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı (28), Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı (29), Diğer ulaşım araçlarının imalatı (30) (Hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatı ve gemi ve tekne yapımı hariç), Tıbbi ve dişçiliğe ait araç ve gereçlerin imalatı (32.5)

Orta Düşük Teknoloji: Kayıtlı medyanın çoğaltılması (18.2), Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı (19), Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı (22), Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (23), Ana metal sanayii (24), Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı (25) (Silah ve mühimmat (cephane) imalatı hariç), Gemi ve tekne yapımı (30.1),

Düşük Teknoloji: Gıda ürünlerinin imalatı (10), İçeceklerin imalatı (11), Tütün ürünleri imalatı (12), Tekstil ürünlerinin imalatı (13), Giyim eşyalarının imalatı (14), Deri ve ilgili ürünlerin imalatı (15), Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı (16), Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı (17), Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması (18) (Kayıtlı medyaların çoğaltılması hariç), Mobilya imalatı (31), Diğer imalatlar (32) (Tıbbi ve dişçiliğe ait araç ve gereçlerin imalatı hariç)

“Yüksek teknoloji ürünlerin” ithalatı Eylül ayında %12,4 arttı

Türkiye ithalatı teknoloji yoğunluğuna göre incelendiğinde, Eylül ayında “yüksek teknoloji ürünler” ithalatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %12,4 artışla ve %10,4 payla 2,4 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. “Orta yüksek teknoloji ürünler” ithalatı ise %9,6 artışla ve %43,8 payla 10,11 milyar \$'a ulaşmıştır. “Orta düşük teknoloji ürünler” ithalatı geçen yıla kıyasla %13,9 azalışla ve %35 payla 8,08 milyar \$ olmuştur. “Düşük teknoloji ürünler” ithalatı bu dönemde %-15,7 değişim ve %10,7 pay ile 2,48 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürün İthalatı								
Sınıflama Kodu	İmalat Sanayi Teknoloji Sınıfı Açıklaması	Eylül 2023			Ocak-Eylül 2023			
		İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	
1	Yüksek Teknolojili Ürünler	2.400	12,4	10,4	22.652	22,8	10,2	
2	Orta Yüksek Teknolojili Ürünler	10.108	9,6	43,8	93.566	16,6	42,2	
3	Orta Düşük Teknolojili Ürünler	8.080	-13,9	35,0	81.047	18,3	36,6	
4	Düşük Teknolojili Ürünler	2.477	-15,7	10,7	24.374	1,3	11,0	
	Toplam	23.065	-2,6	100,0	221.638	15,8	100,0	

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Teknoloji Yoğunluğuna Göre Ürün Grupları Sınıflaması Eurostat tarafından NACE Rev.2 sınıflaması baz alınarak hazırlanmış, ISIC Rev.4 sınıflamasına uyarlanmıştır. Sınıflama aşağıdaki detayları içermektedir.

Yüksek Teknoloji: Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ait malzemelerin imalatı (21), Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı (26), Hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatı (30.3)

Orta Yüksek Teknoloji: Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı (20), Silah ve mühimmat (cephane) imalatı (25.4), Elektrikli teçhizat imalatı (27), Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı (28), Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı (29), Diğer ulaşım araçlarının imalatı (30) (Hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatı ve gemi ve tekne yapımı hariç), Tıbbi ve dişçiliğe ait araç ve gereçlerin imalatı (32.5)

Orta Düşük Teknoloji: Kayıtlı medyanın çoğaltılması (18.2), Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı (19), Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı (22), Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (23), Ana metal sanayii (24), Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı (25) (Silah ve mühimmat (cephane) imalatı hariç), Gemi ve tekne yapımı (30.1),

Düşük Teknoloji: Gıda ürünlerinin imalatı (10), İçeceklerin imalatı (11), Tütün ürünleri imalatı (12), Tekstil ürünlerinin imalatı (13), Giyim eşyalarının imalatı (14), Deri ve ilgili ürünlerin imalatı (15), Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı (16), Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı (17), Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması (18) (Kayıtlı medyaların çoğaltılması hariç), Mobilya imalatı (31), Diğer imalatlar (32) (Tıbbi ve dişçiliğe ait araç ve gereçlerin imalatı hariç)

“Tüketim malları” ihracatının payı %34,9 olarak gerçekleşti

İhracat mal cinsine göre incelendiğinde, 2023 yılının Eylül ayında “yatırım (sermaye) malları” ihracatının bir önceki yılın aynı dönemine göre %17,3 artış ve %13,1 pay ile 2,96 milyar \$ olarak gerçekleştiği görülmektedir. “Hammadde-aramallar” ihracatı %3,5 azalış ve %51,4 payla 11,64 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. “Tüketim malları” ihracatı ise %0,3 azalış ve %34,9 payla 7,92 milyar \$ olmuştur.

Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına Göre İhracat							
GEG Kodu	GEG Açıklaması	Eylül 2023			Ocak-Eylül 2023		
		İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Yatırım (Sermaye) Malları	2.962	17,3	13,1	24.112	18,3	12,9
2	Hammadde-Aramallar	11.644	-3,5	51,4	95.336	-5,6	50,9
3	Tüketim Malları	7.923	-0,3	34,9	66.316	1,3	35,4
4	Diğer	141	123,8	0,6	1.700	32,8	0,9
	Toplam	22.670	0,3	100,0	187.464	-0,3	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

“Hammadde-aramallar” ithalatının payı %71,4 olarak gerçekleşti

Mal cinsine göre ithalat incelendiğinde, 2023 yılının Eylül ayında “yatırım (sermaye) malları” ithalatının bir önceki yılın aynı dönemine göre %14,9 artış ve %14,8 pay ile 4,11 milyar \$ olarak gerçekleştiği görülmektedir. “Hammadde-aramallar” ithalatı %23,6 azalış ve %71,4 payla 19,74 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. “Tüketim malları” ithalatı ise %37,4 artış ve %13,7 payla 3,78 milyar \$ olmuştur.

Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına Göre İthalat							
GEG Kodu	GEG Açıklaması	Eylül 2023			Ocak-Eylül 2023		
		İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Yatırım (Sermaye) Malları	4.106	14,9	14,8	38.251	32,1	13,9
2	Hammadde-Aramallar	19.744	-23,6	71,4	202.103	-8,5	73,6
3	Tüketim Malları	3.779	37,4	13,7	34.177	60,7	12,4
4	Diğer	29	-26,5	0,1	224	-2,7	0,1
	Toplam	27.658	-14,1	100,0	274.755	1,3	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Hizmet ihracatı 2023 yılı Ocak-Temmuz döneminde 53,6 milyar \$ olarak gerçekleşti.

Türkiye'nin hizmet ihracatı ise Ocak-Temmuz 2023 döneminde bir önceki yıla kıyasla %16,3 artışla 53,6 milyar \$'a yükselmiştir. Hizmet ithalatı aynı dönemde %26,7 artışla 27,8 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Ocak-Temmuz 2023 döneminde Türkiye'nin toplam hizmet ticareti hacmi %19,6 artışla 81,4 milyar \$'a yükselirken, hizmet ticareti fazlası ise %6,6 artış ile 25,8 milyar \$'a ulaşmıştır²⁰.

²⁰ TCMB, Ödemeler Dengesi

Küresel Emtia Fiyatları

Genel Değerlendirme

2022 yılına kıyasla 2023 yılında emtia fiyatları genel olarak düşmüştür²¹. Dünyanın en büyük emtia tüketicisi konumunda bulunan Çin'de ekonominin 2023 yılında düşük oranda büyüme sergilemesi küresel çapta emtia fiyatlarını etkileyen en önemli gelişmelerden biridir²². Özellikle küresel ekonomik büyüme hızının düşük seviyelerde kalacağı beklentisi, alüminyum gibi metal fiyatlarında geçen yıla kıyasla yaşanan belirgin düşüşte etkili olmuştur²³. 2022 yılında zirve noktasına ulaşan enerji fiyatları, enerji piyasasındaki yeniden yapılanmanın etkisini ile birlikte 2023 yılında normalleşmiştir. Ancak küresel çapta petrol arzında yaşanan kesintiler ve kış aylarının yaklaşması ile birlikte Avrupa ülkeleri tarafından doğalgaza yönelik talep artışı son dönemde fiyatlarda yaşanan yükselişin nedenleri arasındadır. ABD Merkez Bankası'nın politika faizini öngörülenden daha uzun süre yüksek seviyelerde tutmaya devam edeceğine ilişkin sinyaller altın gibi değerli metal fiyatlarını olumsuz etkilemektedir.

Eylül ayında Enerji Fiyatları Endeksi %8,3 yükseldi, Metal Emtia Fiyatları Endeksi %1,5 arttı

Dünya Bankası tarafından yayınlanan küresel emtia fiyatları verilerine²⁴ göre 2023 yılı Eylül ayında Enerji Fiyatları Endeksi bir önceki aya göre %8,3 artmıştır. Yıllık bazda ise Enerji Fiyatları Endeksi %25,6 düşmüştür. Doğalgaz fiyatları bir önceki aya göre %2,1 artarken, yıllık bazda azalış oranı %66 olmuştur. Ortalama petrol fiyatları ise aylık bazda %8,8 yükselirken geçen yılın Eylül ayına göre fiyatlar %4,5 artmıştır. Metal Fiyatları Endeksi bir önceki aya göre %1,5 artmıştır. Yıllık bazda ise Metal Fiyatları Endeksi %3,5 yükselmiştir. Alüminyum fiyatları bir önceki aya göre %2,3 artarken, yıllık bazda azalış oranı %1,8 olmuştur. Bakır fiyatları ise aylık bazda %0,9 düşerken, yıllık bazda fiyatlar %6,9 artmıştır. Demir fiyatları aylık bazda %9,8 oranında artarken, yıllık bazda fiyatlar %21,2 oranında yükselmiştir. Değerli Metal Emtia Fiyatları Endeksi Eylül 2023 döneminde aylık bazda %0,3 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın Eylül ayına göre endeks değeri %15 oranında yükselmiştir. Altın fiyatları aylık bazda bir önceki aya göre %0,1 azalırken, Gümüş fiyatlarında azalış oranı %1,4 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık bazda ise Altın fiyatları %14 artmıştır. Gümüş fiyatları ise yıllık bazda %21,9 artmıştır.

²¹ IMF, Managing Expectations: Inflation and Monetary Policy [2](#)

²² Avustralya Hükümeti, Resources and energy quarterly [2](#)

²³ Financial Times, Aluminium price slump 'nearing a bottom' as clean energy demand rises [2](#)

²⁴ Dünya Bankası, Commodity Markets [2](#)

Emtia Endeksleri ve Temel Emtia Fiyatları

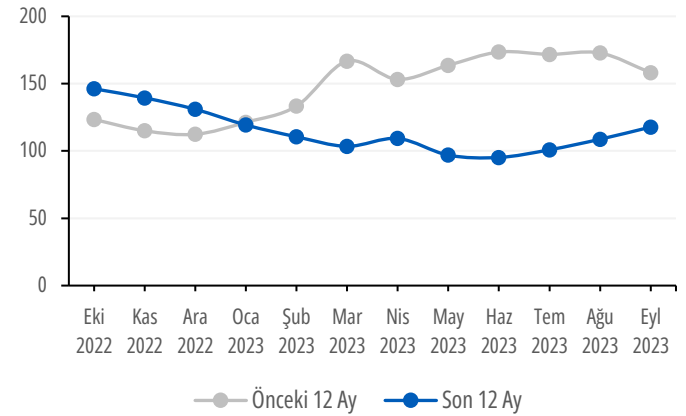
Ana grup emtia endeksleri ve temel emtia fiyatlarının Eylül 2023 dönemi itibarıyla değişimleri aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır. "Yıllık" değişimler 2023 yılı Eylül ayındaki değerlerin bir önceki yılın aynı ayına göre ortalama değişimini, "Aylık" değişimler ise 2023 yılı Eylül ayındaki değerlerin bir önceki aya göre ortalama değişimini ifade etmektedir.

Enerji Fiyatları Endeksi

Yıllık: %-25,6↓ Aylık: %8,3

Enerji Fiyatları Endeksi Eylül ayında bir önceki aya göre %8,3 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise fiyat endeksi değeri %25,6 daha düşüktür. Son 12 aylık dönemde en yüksek endeks değerine 146,2 ile Ekim 2022 döneminde ulaşılırken, en düşük endeks değeri 95,2 ile Haziran 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Enerji Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

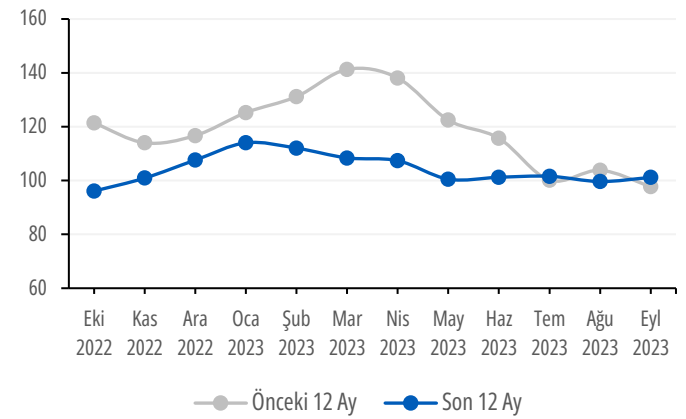


Metal Fiyatları Endeksi

Yıllık: %3,5↑ Aylık: %1,5↑

Metal Fiyatları Endeksi Eylül ayında bir önceki aya göre %1,5 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise fiyat endeksi değeri %3,5 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek endeks değerine 114 ile Ocak 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük endeks değeri 96,1 ile Ekim 2022 döneminde gerçekleşmiştir.

Metal Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

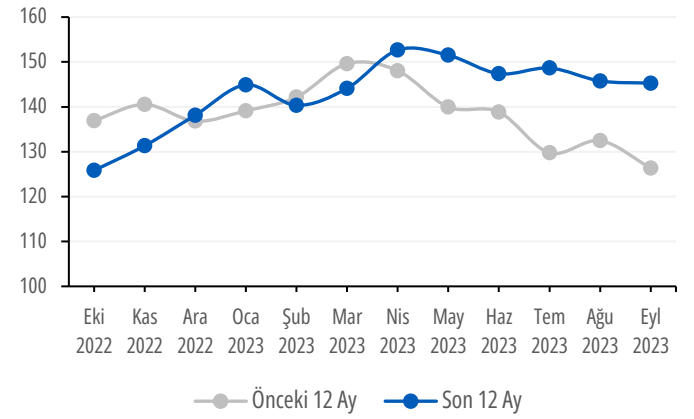


Değerli Metal Fiyatları Endeksi

Yıllık: %15,0 Aylık: %-0,3↓

Değerli Metal Fiyatları Endeksi Eylül ayında bir önceki aya göre %0,3 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise fiyat endeksi değeri %15 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek endeks değerine 152,7 ile Nisan 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük endeks değeri 125,8 ile Ekim 2022 döneminde gerçekleşmiştir.

Değerli Metal Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

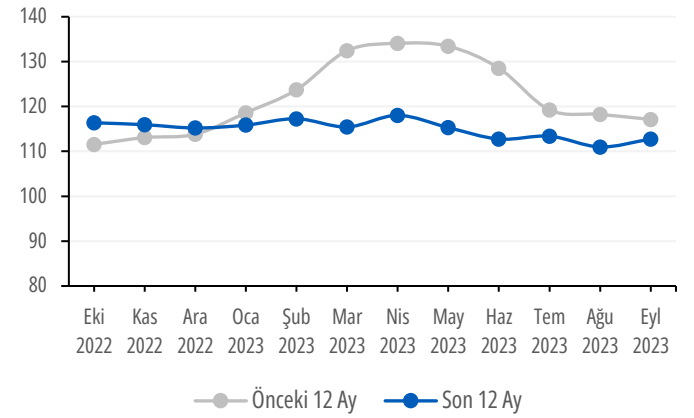


Tarım Fiyatları Endeksi

Yıllık: %-3,7↓ Aylık: %1,6

Tarım Fiyatları Endeksi Eylül ayında bir önceki aya göre %1,6 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise fiyat endeksi değeri %3,7 daha düşüktür. Son 12 aylık dönemde en yüksek endeks değerine 118 ile Nisan 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük endeks değeri 111 ile Ağustos 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Tarımsal Emtia Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

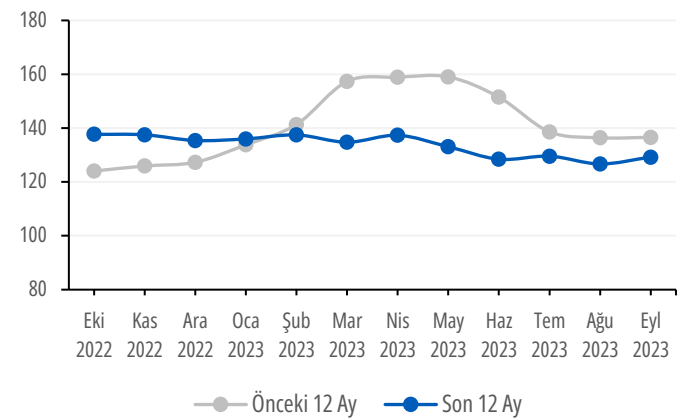


Gıda Fiyatları Endeksi

Yıllık: %-5,4↓ Aylık: %2,0↑

Gıda fiyatları endeksi Eylül 2023 döneminde aylık bazda %2 yükselmiştir. Endeks değeri bir önceki yılın aynı dönemi ile kıyaslandığında %5,4 daha düşük seyretmektedir. Son 12 aylık veriler incelendiğinde endeks aylık bazda zirve noktasına 137,7 ile Ekim 2022 döneminde ulaşırken, 126,7 ile Ağustos 2023 döneminde en düşük endeks değeri görmüştür.

Gıda Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

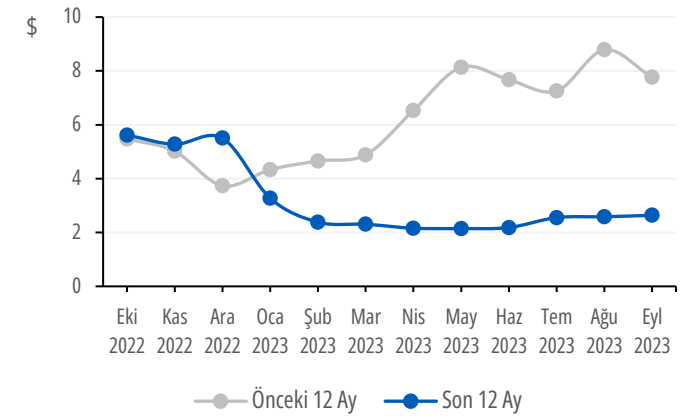


Doğalgaz Fiyatları

Yıllık: %-66,0↓ Aylık: %2,1

Eylül ayında doğalgaz fiyatları bir önceki aya göre %2,1 yükselmiştir. Fiyatlar yıllık bazda incelendiğinde bir önceki yıla göre %66 oranında daha düşük olduğu görülmektedir. Son bir yıllık dönemde ulaşılan en yüksek aylık ortalama fiyat 5,6 \$/mmbtu ile Ekim 2022 olmuştur. Bu dönemde ortalama fiyatların aylık bazda en düşük noktası ise 2,1 \$/mmbtu ile Mayıs 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Doğalgaz Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/mmbtu)

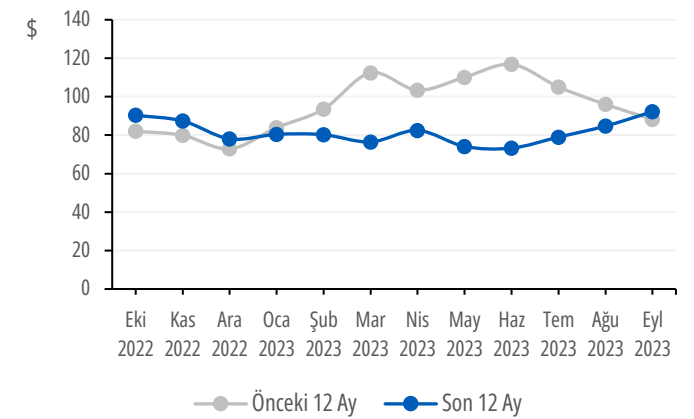


Petrol Fiyatları

Yıllık: %4,5 Aylık: %8,8

Petrol fiyatları Eylül ayında bir önceki aya göre %8,8 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %4,5 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 92,2 \$/varil ile Eylül 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 73,3 \$/varil ile Haziran 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Petrol Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/varil)

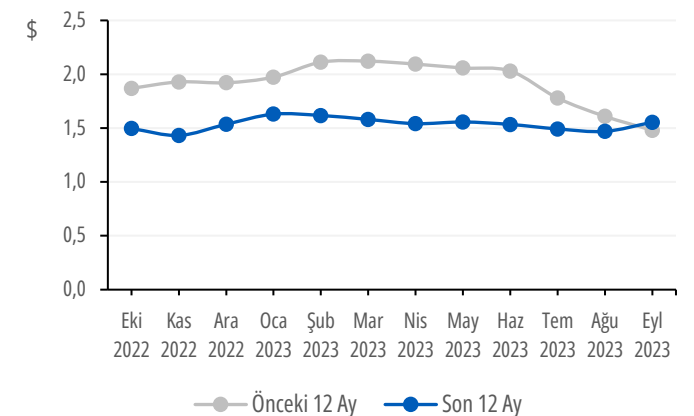


Kauçuk Fiyatları

Yıllık: %5,0 Aylık: %5,8

Kauçuk fiyatları Eylül ayında bir önceki aya göre %5,8 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %5 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 1,6 \$/kg ile Ocak 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 1,4 \$/kg ile Kasım 2022 döneminde gerçekleşmiştir.

Kauçuk Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/kg)

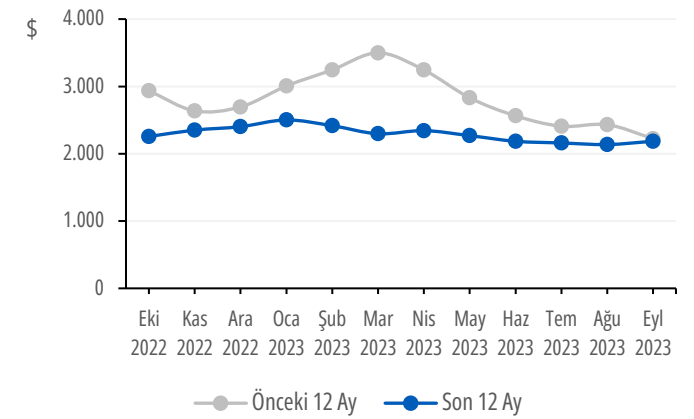


Alüminyum Fiyatları

Yıllık: %-1,8↓ Aylık: %2,3

Eylül ayında alüminyum fiyatları bir önceki aya göre %2,3 yükselmiştir. Fiyatlar yıllık bazda incelendiğinde bir önceki yıla göre %1,8 oranında daha düşük olduğu görülmektedir. Son bir yıllık dönemde ulaşılan en yüksek aylık ortalama fiyat 2.502 \$/ton ile Ocak 2023 olmuştur. Bu dönemde ortalama fiyatların aylık bazda en düşük noktası ise 2.137 \$/ton ile Ağustos 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Alüminyum Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ton)

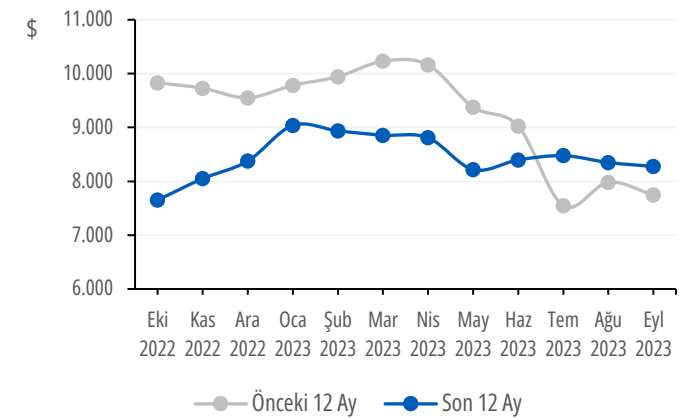


Bakır Fiyatları

Yıllık: %6,9 Aylık: %-0,9↓

Bakır fiyatları Eylül ayında bir önceki aya göre %0,9 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %6,9 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 9.038 \$/ton ile Ocak 2023 döneminde ulaşılrken, en düşük ortalama fiyat 7.651 \$/ton ile Ekim 2022 döneminde gerçekleşmiştir.

Bakır Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ton)

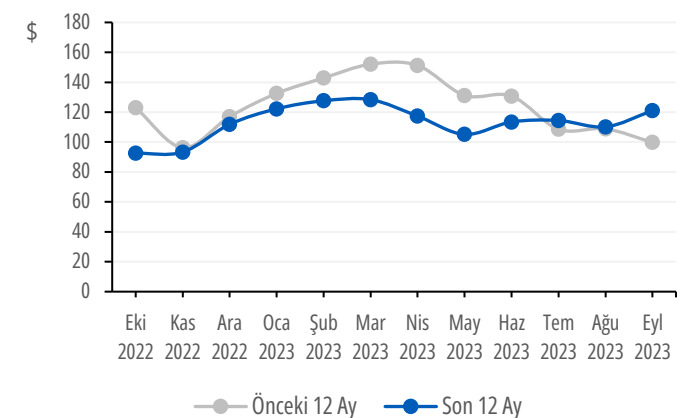


Demir Fiyatları

Yıllık: %21,2 Aylık: %9,8

Demir fiyatları Eylül ayında bir önceki aya göre %9,8 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %21,2 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 128,4 \$/ton ile Mart 2023 döneminde ulaşılrken, en düşük ortalama fiyat 92,6\$/ton ile Ekim 2022 döneminde gerçekleşmiştir.

Demir Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ton)

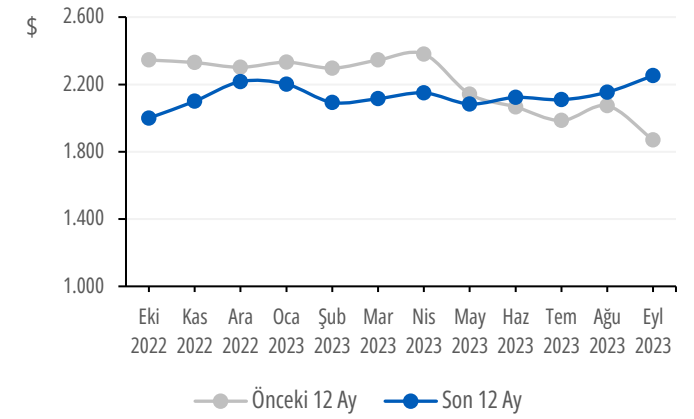


Kurşun Fiyatları

Yıllık: %20,4 Aylık: %4,6

Kurşun fiyatları Eylül ayında bir önceki aya göre %4,6 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %20,4 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 2.252 \$/ton ile Eylül 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 2.000 \$/ton ile Ekim 2022 döneminde gerçekleşmiştir.

Kurşun Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ton)

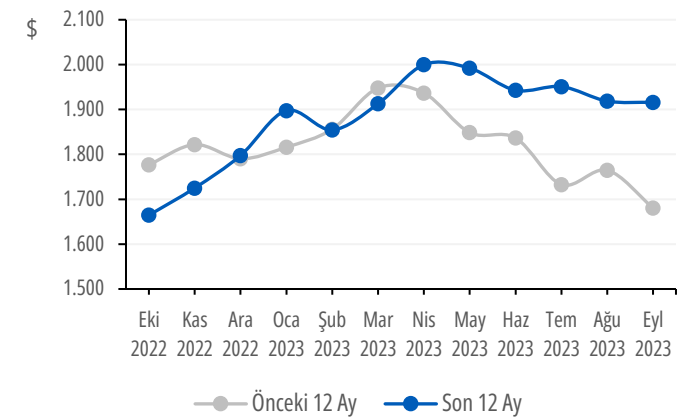


Altın Fiyatları

Yıllık: %14,0 Aylık: %-0,1

Altın fiyatları Eylül ayında bir önceki aya göre %0,1 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %14 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 2.000 \$/ons ile Nisan 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 1.665 \$/ons ile Ekim 2022 döneminde gerçekleşmiştir.

Altın Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ons)

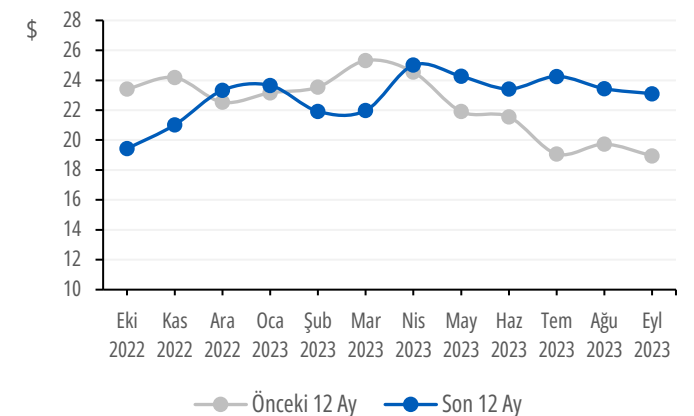


Gümüş Fiyatları

Yıllık: %21,9 Aylık: %-1,4↓

Gümüş fiyatları Eylül ayında bir önceki aya göre %1,4 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %21,9 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 25 \$/ons ile Nisan 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 19,4 \$/ons ile Ekim 2022 döneminde gerçekleşmiştir.

Gümüş Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ons)



Ana Grup Emtia Endeksleri Değişimleri

Emtia Endeksleri	2010 Baz Yıl	2021				2022				Oca.-Eyl. 2022 Ort.	Oca.-Eyl. 2023 Ort.	Yıllık Ort. Değ.(%)	Eyl. 2022	Eyl. 2023	Yıllık Değ.(%)	Ağu. 2023	Eyl. 2023	Aylık Değ.(%)
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4									
Enerji	100	77,0	87,0	100,6	116,9	140,5	163,4	167,6	138,8	157,2	106,9	-32,0	158,2	117,8	-25,6	108,7	117,8	8,3
Metal	100	106,5	121,8	120,1	117,4	132,6	125,4	100,6	101,5	119,5	105,1	-12,1	97,8	101,2	3,5	99,6	101,2	1,5
Değerli Metal	100	141,2	142,8	138,6	138,1	143,6	142,3	129,5	131,8	138,5	146,7	6,0	126,4	145,3	15,0	145,8	145,3	-0,3
Tarım	100	103,0	108,5	108,9	112,8	124,9	132,0	118,2	115,8	125,0	114,6	-8,3	117,1	112,7	-3,7	111,0	112,7	1,6
Gıda	100	115,7	123,6	122,3	125,8	144,2	156,5	137,2	136,9	145,9	132,5	-9,2	136,6	129,2	-5,4	126,7	129,2	2,0

Kaynak: Dünya Bankası

Temel Emtia Fiyatları Değişimi

Değer: ABD Doları		2021				2022				Oca.-Eyl. 2022 Ort.	Oca.-Eyl. 2023 Ort.	Yıllık Ort. Değ.(%)	Eyl. 2022	Eyl. 2023	Yıllık Değ.(%)	Ağu. 2023	Eyl. 2023	Aylık Değ.(%)
Emtia	Birim	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4									
Doğalgaz*	mmBtu	3,4	2,9	4,3	4,7	4,6	7,4	7,9	5,5	6,7	2,5	-63,0	7,8	2,6	-66,0	2,6	2,6	2,1
Petrol**	varil	59,3	67,1	71,7	78,3	96,6	110,1	96,4	85,3	101,0	80,3	-20,5	88,2	92,2	4,5	84,7	92,2	8,8
Kauçuk	kg	2,34	2,19	1,85	1,91	2,07	2,06	1,62	1,49	1,92	1,55	-19,0	1,48	1,55	5,0	1,47	1,55	5,8
Alüminyum	ton	2.091	2.400	2.645	2.755	3.250	2.879	2.355	2.336	2.828	2.277	-19,5	2.225	2.185	-1,8	2.137	2.185	2,3
Bakır	ton	8.477	9.706	9.382	9.703	9.985	9.521	7.758	8.025	9.088	8.595	-5,4	7.746	8.277	6,9	8.349	8.277	-0,9
Demir	ton	167,2	200,7	166,9	112,0	142,5	137,7	105,7	99,2	128,7	117,8	-8,5	99,8	121,0	21,2	110,2	121,0	9,8
Kurşun	ton	2.014	2.128	2.333	2.326	2.325	2.196	1.976	2.105	2.166	2.142	-1,1	1.870	2.252	20,4	2.154	2.252	4,6
Altın	ons	1.798	1.815	1.789	1.796	1.873	1.874	1.726	1.729	1.824	1.932	5,9	1.681	1.916	14,0	1.919	1.916	-0,1
Gümüş	ons	26,3	26,7	24,3	23,4	24,0	22,7	19,2	21,3	22,0	23,4	6,7	18,9	23,1	21,9	23,4	23,1	-1,4

Kaynak: Dünya Bankası

*Doğalgaz fiyatları için ABD piyasa fiyatları kullanılmaktadır.

**Petrol fiyatları için Brent, WTI ve Dubai ham petrol fiyatlarının ortalaması kullanılmaktadır.

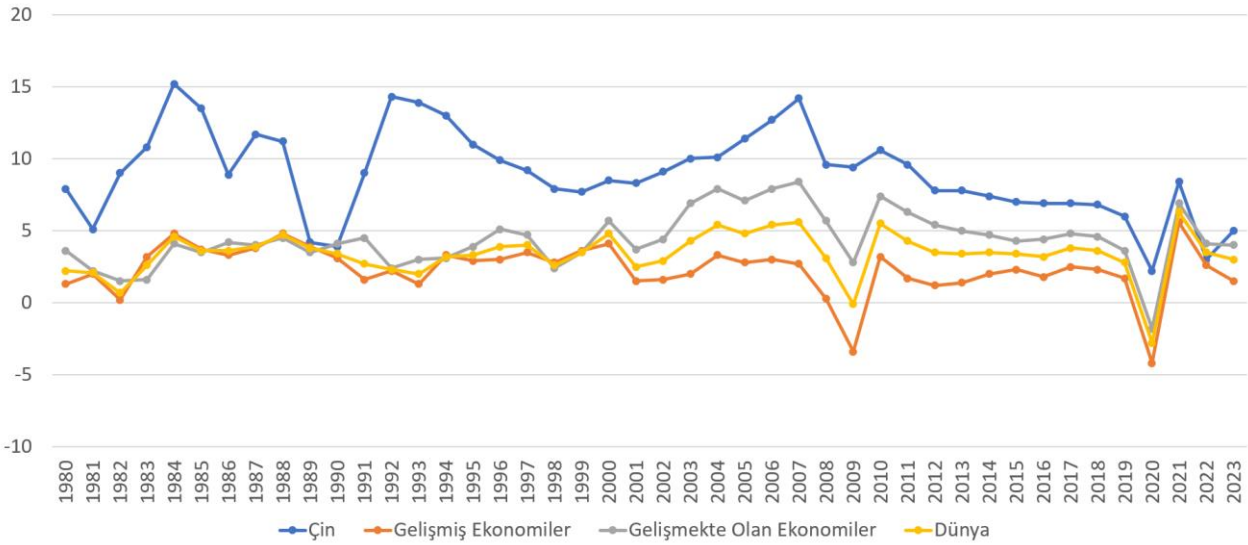
Notlar

- Emtia endeksleri: Ana emtia gruplarındaki fiyat değişimlerini kolayca takip edebilmek amacıyla emtia fiyatlarını belirli yüzdesel ağırlıkta gruplandırarak referans bir yıla göre fiyat seviyesini gösteren endekslerdir.
- Dünya Bankası tarafından emtia fiyatlarına ilişkin veriler <https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets> internet sitesinde yayınlanmakta ve düzenli olarak her ay güncellenmektedir.
- Dünya Bankası veritabanından alınan son aylara ilişkin veriler geçici olup ilerleyen dönemlerde revize edilebilmektedir.
- Ana Grup Emtia Fiyat Endekslerinin hesaplanmasında kullanılan emtialar aşağıda listelenmiştir.
 - Enerji Emtiaları Fiyat endeksi: ham petrol (%84), kömür (%4,7), doğal gaz (%10,8)
 - Tarım Emtiaları Fiyat Endeksi: gıda (%61,7), içecek (%12,9), tarımsal hammadde (%25,4)
 - Gıda Emtiaları Fiyat Endeksi: Tahıl (%28,2), bitki yağları (%40,8), diğer gıdalar (%31,0)
 - Metal Emtialar Fiyat Endeksi: alüminyum (%26,7), bakır (%38,4), demir cevheri (%18,9), kurşun (%1,8), nikel (%8,1), kalay (%2,1), çinko (%4,1)
 - Değerli Metal Emtiaları Fiyat Endeksi: altın (%77,8), gümüş (%18,9), platin (%3,3)
- Endeks hesaplamalarında kullanılan fiyatlar çeşitli uluslararası kaynaklardan sağlanmaktadır. Örnek: doğal gaz fiyatları için Bloomberg, Thomson Reuters, The Wall Street Journal ve Dünya Bankası kaynaklarından "Natural Gas (U.S.), spot price at Henry Hub, Louisiana spot prices" piyasa verileri kullanılmaktadır.
- Aylık fiyatlar haftalık ve günlük fiyatların ortalaması alınarak, dönemsel fiyatlar ise aylık fiyatların ortalaması alınarak hesaplanmaktadır.

Çin Ekonomisinin Geleceği

1978'de başlayan ekonomik reformlarla birlikte atılım yapan Çin, 30 yılda yıllık ortalama %10 büyümüştür. 2017'den itibaren borçlanma oranını azaltmayı hedefleyen Çin'in büyüme oranları pandemiden önceki beş yılda ortalama %7 ve pandemi yıllarında ortalama %4 oranlarına gerilemiştir.²⁵ Yuanın eylül ayının başında son 16 yılın en düşük seviyesine ulaşmasına²⁶ rağmen Çin'in yapısal deflasyon riskinde olması, ihracatının bu düşük kur seviyelerine rağmen 4 ay üst üste düşmesi²⁷ ve genç işsizlik oranının %21'e²⁸ çıkması gibi gelişmeler de ekonomiye ilişkin diğer önemli gelişmelerdir.

Karşılaştırmalı Ekonomik Büyüme Oranları (%) - 1980-2023



Kaynak: IMF

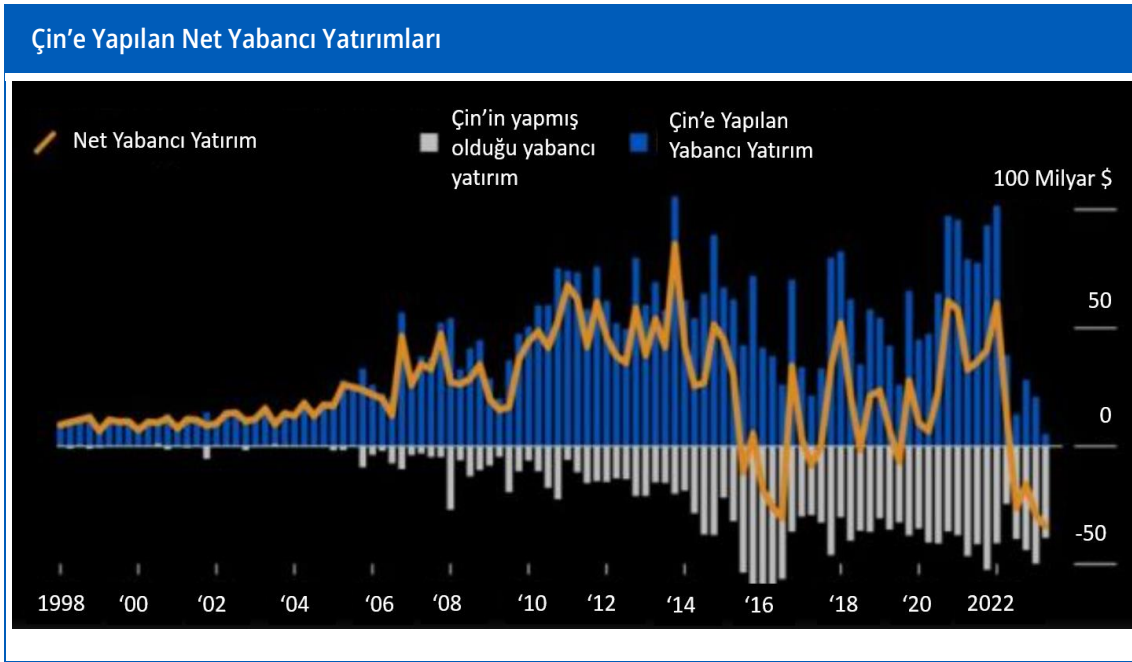
²⁵ What's next for China's economy? [Z](#)

²⁶ China's economic woes mount with the yuan hitting a 16-year low [Z](#)

²⁷ China's Exports Fall for Fourth Straight Month [Z](#)

²⁸ Why is China's Economy Slowing Down? Could It Get Worse? [Z](#)

Çin ekonomisinin geleceğine ilişkin oluşturulan projeksiyonlar incelendiğinde olumlu ve olumsuz görüşlerin olduğu görülmektedir. Olumsuz görüşlerin başında, Çin hükümetinin günlük ticari yaşamda rolünü arttırmasının negatif sonuçlara sebebiyet verebileceği yönündeki endişeler gelmektedir. Özel sektöre yönelik kredi imkanlarının azaltılması, teknoloji sektöründeki şirketlerin üzerindeki denetimin arttırılması, Çin hükümetinin ticari yaşamdaki artan rolüne örnek olarak gösterilebilmektedir.²⁹ Özellikle "sıfır Covid politikası" ile somutlaşan bu durum, hanehalkı ve işletmelerin likiditeye yönelik taleplerini arttırmaktadır. Çin'de özel sektöre yapılan yıllık yatırımların 2015'te zirve yaptığı ve devletin sahip olduğu payın o tarihten sonra her yıl arttığı görülmektedir. Doğrudan yabancı yatırım, beş yıl önce çeyrek başına 100 milyar dolarken, şirketlerin kârlarını ülkelerine transfer etmeleri nedeniyle 5 milyar dolara düşmüştür.³⁰ Bu durumun temel sebepleri arasında, Çin'in ekonomi politikalarında güvenikleştirme³¹ perspektifini, ön plana almasından kaynaklanmaktadır.



Kaynak: Bloomberg

Bahsi geçen görüşlere karşın Çin'in içinde bulunduğu durumun yapısal bir halde olduğunu ifade etmek için erken olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır. 2023 yılının ilk yarısı incelendiğinde ücretler ve harcanabilir gelirin oldukça güçlü bir şekilde arttığı görülmektedir. Nominal GSYİH büyümesi %5.4 ve tüketim büyümesi %8.4 olarak kaydedilmiştir.³² Bu durum, hanehalkı tüketiminin GSYİH'den önemli ölçüde daha hızlı büyüdüğüne işaret etmektedir. Özel yatırımlarda son zamanlardaki olan düşüşün ise sektörel zayıflıklardan kaynaklandığı, güven eksikliğinin olmadığı da belirtilen bir diğer donedir. Emlak sektöründe düşüş olmakla beraber üretim ve altyapı gibi diğer sektörlerde özel yatırım güçlü bir şekilde büyümeye devam etmektedir. Bundan dolayı, sürecin nereye evrileceğini gözlemleyebilmek için 2023'ün ikinci yarısının verilerini incelemenin gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

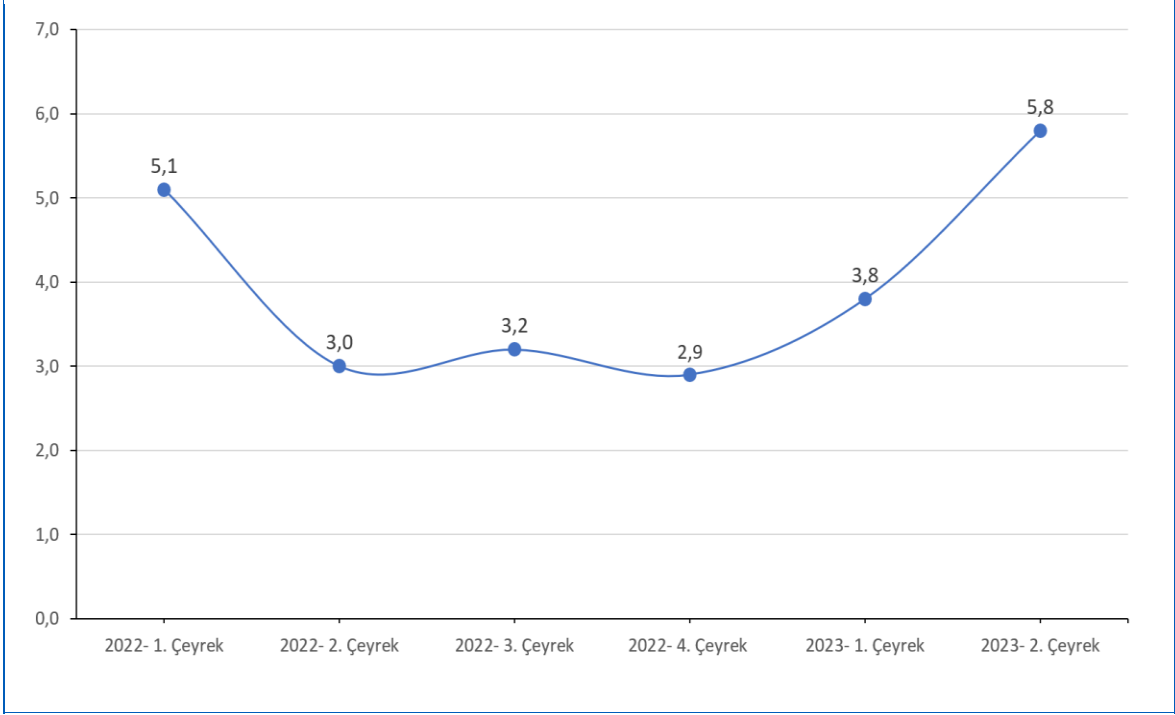
²⁹ China's Economic Woes Should Warn All Against Centralized Planning [2](#)

³⁰ China Is in Trouble, but It's No Disaster. Don't Run Scared. [2](#)

³¹ Güvenikleştirme: Karar alıcı mekanizmaların bir meseleyi ulusal güvenliğe ilişkin olarak değerlendirilerek politikaların uygulanmasıdır.

³² What's next for China's economy? [2](#)

2022 1. Çeyrekteen 2023 2. Çeyreğine Kadar Çin'de Kullanılabilir Gelirdeki Kümülatif Çeyreklik Değişiklik (%)



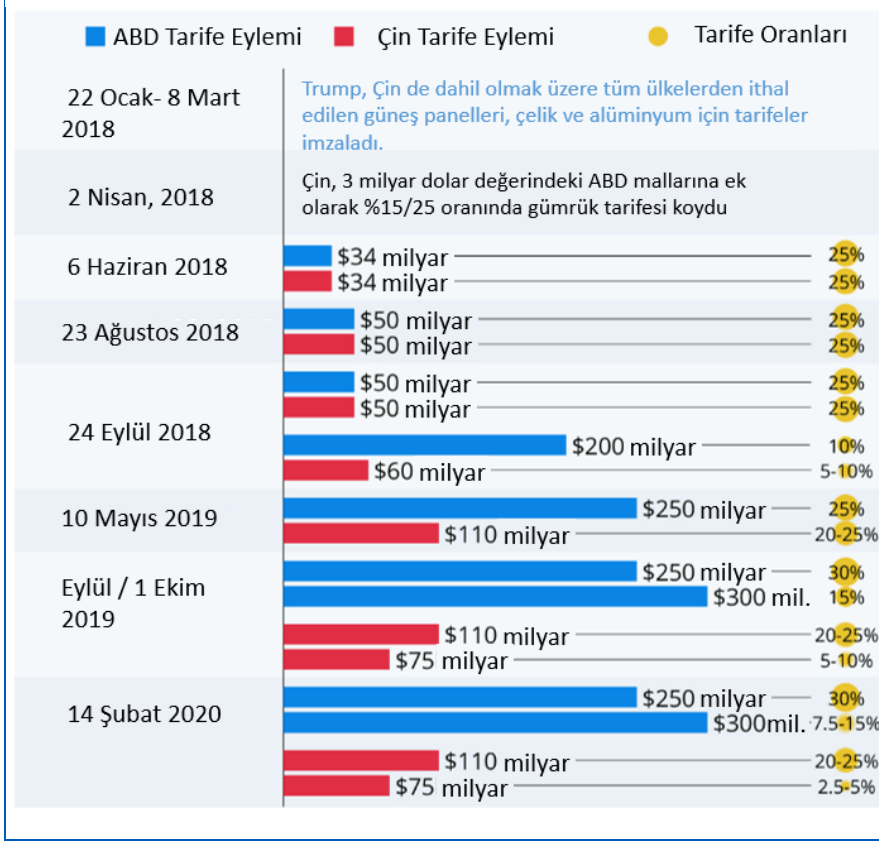
Kaynak: Statista

Çin ekonomisinin uluslararası ve ulusal düzeyde sahip olduğu problemler arasında ticaret gerilimleri ve gayrimenkul sektöründeki zorluklar, Çin'in ekonomik toparlanmaya ilişkin önündeki en büyük engeller olarak görülmektedir. Ek olarak, Çin'in en büyük avantajlarından biri olan çalışan nüfus sayısının azalması da büyüme üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır.

Öncelikle ABD-Çin arasındaki ticaret gerilimi, global ticaret dinamiklerini şekillendiren karmaşık ve çok boyutlu bir meseleye dönüşmüştür. Teknoloji transferi, fikri mülkiyet hakları, döviz kuru yönetimi ve Tayvan konusundaki ihtilaf, iki süper güç arasında tansiyonun artmasına ve hali hazırda devam eden karşılıklı yaptırımlara neden olmaktadır. Uygulanan yaptırımlar, belirli mallara tarife uygulamaktan, teknoloji ihracatını kontrol altına almaya kadar geniş bir spektruma uzanmaktadır. Somutlaştırılacak olursa, Çin'in ABD tarım ürünlerine yönelik tarifelerini arttırması, ABD'nin, Çinli teknoloji firmalarına yatırım kısıtlamaları ve ihracat yasakları ve karşılıklı olarak çelik, alüminyum gibi tüketici ürünlerine yatırım uygulamaları görülmektedir.³³

³³ The Contentious U.S.-China Trade Relationship [↗](#)

Yıllara Göre Uygulanan Tarife Miktarları ve Oranları (2018-2023)



Kaynak: Statista

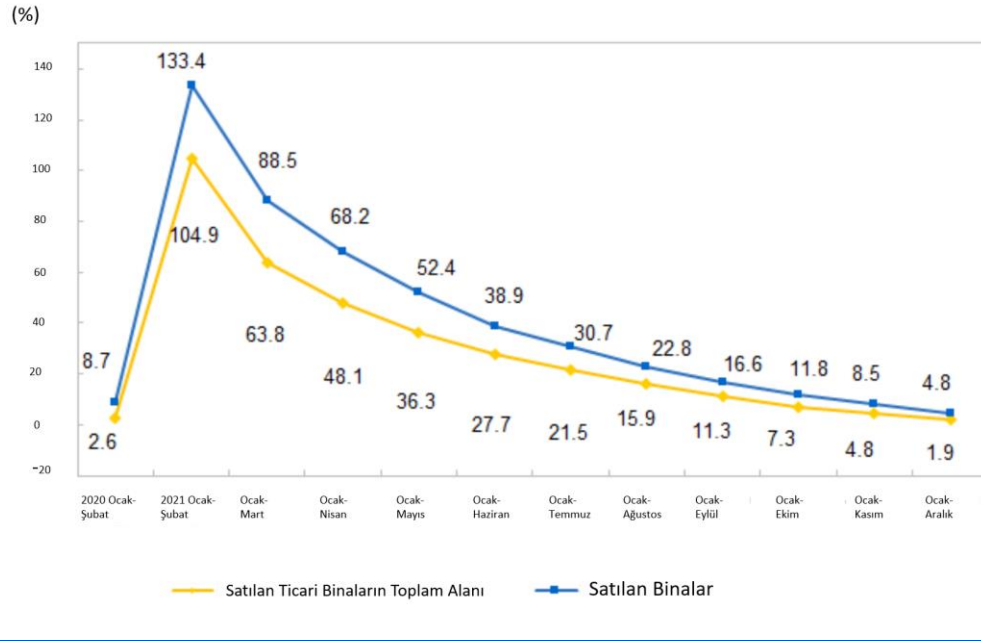
İç dinamikler incelendiğinde özellikle gayrimenkul sektörünün önemli zorluklarla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Emlak geliştirme yatırımları, Çin'deki sabit yatırımların önemli bir parçasıdır ve bu yatırımlar 2022'nin ikinci çeyreğinden itibaren yıl sonuna kadar %10'luk bir düşüş göstermiştir.³⁴ Çin'in büyümesindeki en önemli sektörlerin başında gelen gayrimenkul sektöründe yaşanan yavaşlama, esas olarak, var olan konut stoğunun talebe kıyasla oldukça fazla olmasından dolayı karar alıcı mekanizmaların bu sektördeki teşvik edici politikaları kesmesinden kaynaklanmaktadır. Mevcut büyük konut stoğu ve sınırlı talep artışıyla, gayrimenkul piyasasındaki düzeltmelerin uzun vadede sürmesi beklenmektedir.

35

³⁴ The Completion of Real Estate Investment [Z](#)

³⁵ Why is China's Economy Slowing Down? Could It Get Worse? [Z](#)

Satılan Bina ve Alanların Artış Oranı



Kaynak: National Bureau of Statistics of China

Gayrimenkul sektöründeki problemler sonrası düşen tüketici talebi de bireysel mevduatları artması için eğilim oluşturmakta ve bu durumda deflasyon riskini arttırmaktadır. Bu durum, Çin devletine yeni ve sürdürülebilir gelir kaynakları bulma ihtiyacı oluşturmaktadır.

Çin'in ekonomik durumunun iyileşmesi için uzmanlar tarafından önerilen stratejiler incelendiğinde ise söz konusu stratejilerin tüketici güvenini canlandırmanın ve özel sektör yatırımlarını teşvik etmenin, ekonomik canlanma için öne çıkan strateji önerileri olduğu görülmektedir. Bunun için öncelikli olarak öne çıkan eylem planları da destekleyici politikaların devreye alınması, iç talebi canlandırmaya yönelik kredilerin artması, teknoloji ve yenilikçiliğe yatırım yapılması, dış ticaret ilişkilerinin çeşitlendirilmesi ve yeni pazarların araştırılmasıdır. Çünkü, yapay zeka, yeşil teknolojiler ve yüksek katma değerli imalat gibi alanlarda liderlik arayışında olmanın, Çin'in küresel rekabet gücünü artırabileceği ve yeni istihdam olanakları yaratabileceği belirtilmektedir. Ekonomik durgunluğu aşmak için hanehalkı tüketimini artırmak adına da tüketici çekleri, vergi indirimleri, maaş teşvikleri, daha yüksek emekli maaşları ve işsizlik yardımları gibi çeşitli seçenekler değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, son yıllarda Çin'in ekonomik süreçlerde paradigma değişimi içerisinde olması, ulusal ve uluslararası kapsamda çeşitli sorunlar yaşamasının da etkisiyle Çin ekonomisi makro anlamda farklı bir süreç içerisinde bulunmaktadır. Bununla beraber, veriler ve uzman görüşleri incelendiğinde sürecin nasıl gelişeceğine dair kesin bir yorum yapmak için henüz erken olduğu görülmektedir. Ancak söylenebilir ki, Çin hükümeti tarafından atılan adımlar, sadece kendi geleceğini şekillendirmekle kalmayacak, aynı zamanda küresel ekonomiyi de etkileyecektir.

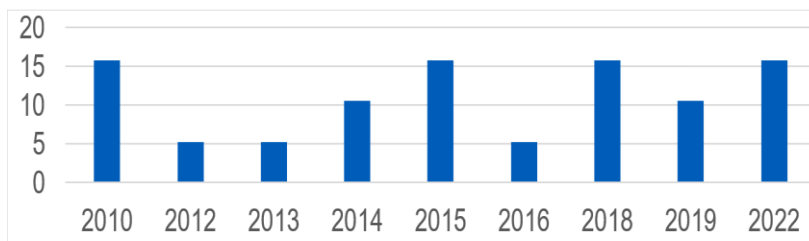
Doğal Afetler- Ticaret İlişkisi: Literatür Taraması

Doğal felaketler, türü fark etmeksizin dünya genelinde afetin olduğu ülkede derin bir etki yaratmaktadır. Söz konusu etki, sadece afet sırasında ilgili ülkede oluşan can ve mal kaybı ile sınırlı kalmamaktadır. 1900'den bu yana dünya genelinde 22.000'den fazla kitlesel afet meydana gelmiştir. Doğal afetlerin ticaret faaliyetleri üzerindeki etkisi ciddi bir seviyededir ve küresel ekonomi üzerinde bir etki alanı yaratmaktadır. Doğal afetler ve ticaret arasındaki ilişki de, akademik çalışmalarda incelenen bir araştırma alanı haline gelmiştir. İMMİB Ekonomik Araştırmalar Şubesi tarafından doğal afetler ve ticaret arasındaki ilişkiyi anlayabilmek, akademik literatürdeki araştırma kapsamını tahlil etmek adına "The Association Between Natural Disasters- Trade: Literature Review (Doğal Afetler-Ticaret İlişkisi: Literatür Taraması)"³⁶ çalışması hazırlanmıştır.

Hazırlanmış olan literatür taramasında araştırma, "doğal afetler ve ticaret", "doğal afetler ve ihracat" ve "doğal afetler ve ithalat" anahtar kelimeleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, ticaret üzerindeki doğal afetlerin etkisini ayrıntılı bir şekilde inceleyen ve öne çıkan 19 çalışma belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar, çalışmanın yıllarına, analiz seviyesine, yayımlandıkları dergilere, kullanılan yöntemlere, çalışmada incelenen yıllara ve çalışmanın bulgularına göre gruplandırılarak analiz edilmiştir.

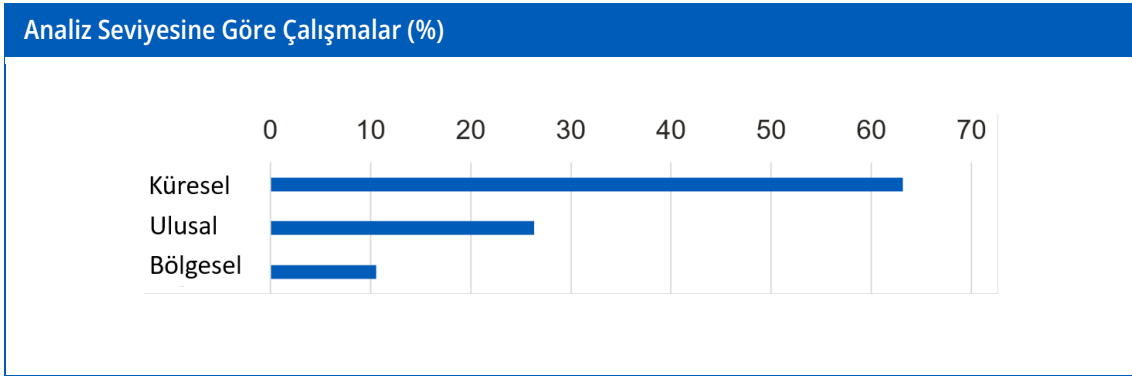
2010 yılından itibaren literatürde, doğal afetler ve ekonomi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların yanı sıra doğal afet ve ticaret arasındaki ilişkinin de spesifik olarak incelendiği çalışmalar ağırlık kazanmaya başlamıştır .

İncelenen çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı (%)



³⁶ Bu çalışma 26 Mayıs 2023 tarihinde Bosna Hersek'te "Oikos Institute" tarafından düzenlenen "XI Traditional Scientific Conference NEW ECONOMY 2023" etkinliğinde sunulmuştur. İlgili çalışmanın tamamına " <https://conference.oikosinstitut.org/files/2023/zbornik.pdf#page=170> " linkindeki dosyada sayfa 164-178 arasında ulaşılabilir.

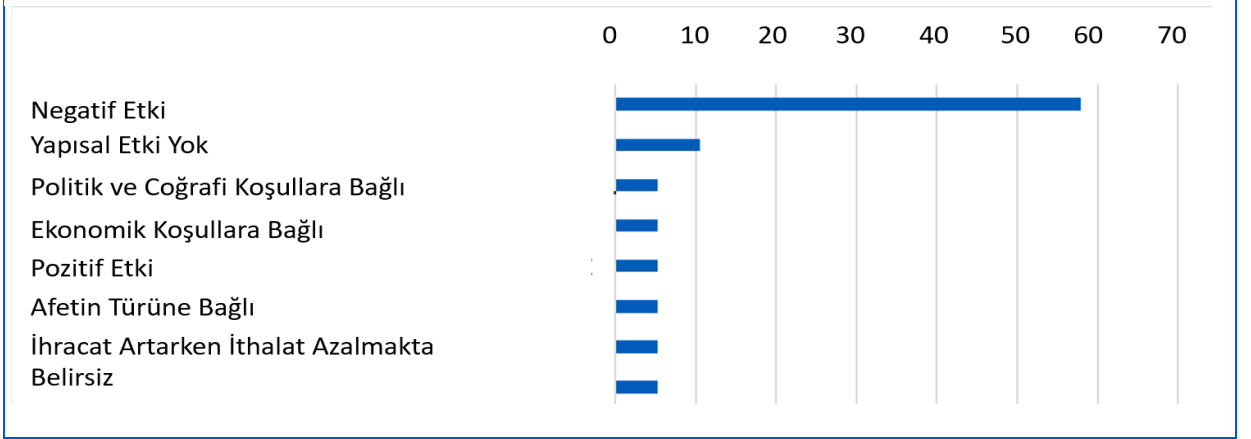
Uluslararası ticaret ve doğal afetler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar analiz seviyesine bakıldığında, çalışmaların yaklaşık %63'ünün küresel ölçekte yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, doğal afetlerin ticarete olan etkilerini daha geniş ölçekte analiz ederek dünya genelindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Diğer yandan, çalışmaların yaklaşık %11'i bölgesel düzeyde yapılmıştır. Çalışmalardan biri Karayip ülkelerine odaklanırken, diğeri Güneydoğu Asya ülkelerinde (Endonezya, Malezya, Filipinler ve Tayland) doğal afetlerin ticarete olan etkisini incelemiştir. Ek olarak, çalışmaların %26'sı ulusal düzeyde yapılmıştır. çalışmaların %40'ı Çin'e, %40'ı Japonya'ya ve kalan %20'si Amerika Birleşik Devletleri'ne odaklanmıştır. Doğal afetlerin ticarete olan etkisini daha dar alanlarda incelemiş ve daha spesifik sonuçlar elde etmiştir.



İncelenen çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, şu şekilde sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir:

- İncelenen çalışmaların yaklaşık %58'i doğal afetlerin uluslararası ticarete olumsuz etkisi olduğunu belirtmektedir.
- Çalışmaların yaklaşık %11'i doğal afetlerin herhangi bir yapısal etkiye neden olmadığını ifade etmektedir.
- Bir çalışma, yaygın görüşün aksine, doğal afetlerin ticarete olumlu bir etkisi olabileceğini bulmaktadır.
- Bir diğer çalışma, doğal afetlerin ticarete etkisinin bir ülkenin demokratikleşme seviyesi ve coğrafi büyüklüğü gibi faktörlere bağlı değişebileceğini saptamaktadır.
- Benzer şekilde, bir çalışma doğal afetlerin ticarete etkisinin bir ülkenin ekonomik gücüne bağlı değişebileceğini belirtilmektedir.
- Dört farklı doğal afeti inceleyen bir araştırma, ticarete etkinin afet türüne bağlı olarak farklılık gösterdiğini bulmaktadır.
- Çin'i inceleyen bir çalışma, doğal afetlerin ülkede ihracatı artırırken ithalatı azalttığı sonucuna varmaktadır.
- Bir diğer çalışma, doğal afetlerin küresel tedarik zincirine etkisi hakkında kesin bir sonuç belirlememektedir.
- Genel olarak, doğal afetlerin uluslararası ticarete etkisi hakkındaki bulguların değişkenlik gösterdiği, konunun karmaşıklığını yansıttığı ve farklı değişkenlere, yöntemlere ve analiz alanlarına bağlı olarak değişebileceği sonucuna varılmaktadır.

Çalışmaların Bulgularına Göre Dağılım (%)



Kaynak: Yazar Tarafından Yapıldı

Çalışmaların çoğu doğal afetlerin uluslararası ticarete zarar verici bir etkisi olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, farklı ekonometrik modellerin kullanıldığı zaman farklı sonuçların da elde edildiği görülmektedir. Literatürde daha detaylı mikro düzeyde ve farklı modellerle çalışmaların çeşitlendirilmesi ihtiyacı vurgulanmaktadır.

Yapılan çalışmalardan çıkan genel sonucun doğal afetlerin uluslararası ticarete önemli bir etkisi olduğunu, tedarik zincirlerini olumsuz etkileyerek ülkelerin rekabetçiliğini azalttığını göstermektedir. İlgili çalışmalar, karar verme mekanizmalarının uluslararası iş birliği yapmasının önemli olduğunu göstermektedir. Bu durum, doğal afetlere karşı uluslararası ticaret politikalarının buna göre geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Genel olarak, çalışmalardan elde edilen bulgular, politika yapıcılara ve işletmelere ticaretteki potansiyel doğal afet etkilerine karşı rasyonel kararlar alma olanağı sağlamaktadır.

Bazı çalışmaların başka bir odak noktası, afetlerden hangi sektörlerin ve bölgelerin daha fazla etkilendiğidir. İlgili çalışmalar, işletmelerin ve politika yapıcıların belirli bölgelerde veya ülkelerde doğal afet risklerini en aza indirmek için daha fazla strateji geliştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadırlar ve yatırım kararlarını ve kaynak tahsisini belirlerken kritik bir rol oynamaktadırlar.

Afet türü de doğal afetler-ticaret ilişkisinde kritiktir. Literatürdeki çalışmalar, belirli afetlerin ticareti nasıl ve ne ölçüde etkilediğini değerlendirmiştir. Yapılan incelemeler, her afetin ticarete verdiği zararı belirlemeyi sağlamaktadır.

Genel olarak, çalışmalardan elde edilen sonuçların sadece teorik bazda çıktılar oluşturmakla kalmayıp pratik uygulamalar için de önemli bir potansiyel taşıdığı görülmektedir. Bu kapsamda elde edilen çalışmalardan önemli sonuçlar çıkarılabilmektedir ve afet yönetimi stratejileri ve politika oluşturma konusunda önemli avantajlar sağlanabilmektedir. Örneğin, hangi bölgelerin ve sektörlerin doğal afetlerden daha şiddetli etkilendiğini bilmek, hedeflenen afet yönetimi stratejileri için önem taşıyabilmektedir. Politika yapıcılar için yüksek riskli bölgelerde dayanıklı altyapıların kurulmasını önceliklendirme, aynı zamanda doğal felakete daha büyük dayanıklılık gösteren endüstrileri teşvik etme konusunda yol haritası oluşturulmasına olanak sağlayabilmektedir. Ek olarak, belirli afet türlerinin ticareti nasıl etkilediğini derinlemesine anlamak, risk değerlendirmesi ve azaltma stratejileri için bir kılavuz oluşturabilmektedir. Hem işletmeler hem de karar verici mekanizmalar, ticareti bozmaya potansiyel tehditleri önceliklendirme ve risk azaltma için kaynakları buna göre yönlendirme yeteneğine sahip olabilirler. Doğal afetlerin küresel ticaret üzerindeki önemli etkisi göz önüne alındığında uluslararası iş birliğinin kritik rolünü

ilgili çalışmalar daha da vurgulamaktadır. Yapılabilecek işbirlikleri ve anlaşmalar, bir afet nedeniyle yoğun bir şekilde zarar görmüş ülkelere destek olmak için tasarlanmış geçici tarife indirimleri veya mali yardım gibi tedbirleri kapsayabilmektedir. Hükümetlerin ve işletmelerin afetlere dayanıklı altyapı geliştirmek için daha fazla yatırım yapma olanağı da çalışmalar incelendiğinde görülen bir diğer husustur. Söz konusu yaklaşım, doğal afetlerin sonuçlarına daha savunmasız olan bölgeler ve sektörler için özellikle önemlidir. Çünkü bu tür bir yatırım, doğal afetten kaynaklı oluşan ekonomik ve ticaretle ilgili kayıpları en aza indirebilmektedir. İklimle ilgili afetlerin artan sıklığı ve yoğunluğu göz önüne alındığında, yapılan çalışma ile sürdürülebilir kalkınmanın ve proaktif iklim eyleminin önemi de tekrar vurgulanmaktadır. Ticaret üzerindeki bu tür afetlerin gelecekteki etkisini karşılamak için sürdürülebilirlik ve iklim dayanıklılığının, hükümetlerin ve işletmelerin benimsediği uzun vadeli stratejilere entegre edilmesi şart olduğu görülmektedir.

Elektronik Ticaret'in Değişen Doğası ve Tanımları

Dijital teknolojiler ekonomik ve toplumsal süreçleri dönüştürmektedir. İnternet bağlantısındaki büyük gelişmeler, daha fazla çeşitlilikte, artan hacimde ve daha yüksek hızda bilgi alışverişi yapılmasına olanak tanımaktadır. Maliyetler düştükçe bilgi işlem gücü ve veri depolama artmıştır. Bu da yazılım araçlarının yanı sıra ileri teknolojilerin ve analitik tekniklerin gelişimini de hızlandırmıştır. Sonuç olarak, dijital teknolojileri kullanan yeni iş modellerinin, ürünlerin ve teslimat yöntemlerinin sayısı hızla artmıştır. Bu gelişmeler hem dijitalleştirme hem de dijitalleşme süreçlerinin önünü açmıştır. Dijitalleştirme³⁷, OECD tarafından analog veri ve süreçlerin makine tarafından okunabilir bir formata dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Dijitalleşme³⁸ ise dijital teknolojilerin, verilerin ve bunlar arasındaki bağlantıların yeni faaliyetlerle veya mevcut faaliyetlerde değişikliklerle sonuçlanan kullanımı olarak anlaşılan daha geniş bir kavramdır. Dijitalleştirme ve dijitalleşmenin farklı biçimlerinin ekonomik ve sosyal faaliyetler üzerinde yarattığı değişiklikler toplu olarak dijital dönüşümü oluşturmaktadır. Hızlı teknolojik gelişmeler sayesinde işletmeler ve haneler artık mal ve hizmetleri çevrimiçi olarak sipariş edebilmektedir.

Ticaretin dijitalleşmesi beraberinde birçok fırsat getirmiştir. Özelleşme yoluyla üretimin daha verimli hale gelmesi, ölçek ekonomisi yoluyla üretim maliyetlerinin düşmesi ve ulaşılabilen ürünlerin çeşitliliğinin artması bu avantajlar arasında sayılabilmektedir. Ancak bir yandan da gelir mobilizasyonu ile ilgili bazı zorluklar yaratmaya başlamıştır. Örneğin dijital hizmetler, e-ticaret ve dijitalleştirilmiş ürünlerde artan sınır ötesi işlemler vergi zorluklarını ortaya çıkarmıştır. O nedenle açık ve net tanımlarla birlikte ölçüm için bir standart getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. E-ticaretin ölçülmesi, onun ekonomik rolünü anlamının yanı sıra politika oluşturmanın da ön koşulu olarak değerlendirilmektedir.³⁹

Dijital ekonominin bir alt kümesi olan e-ticaret 1990'larda internet'in yükselişiyle ortaya çıkmıştır. Teknolojinin ilerlemesi ve artan küresel entegrasyonla birlikte o tarihten bu yana hızla büyümüştür. OECD, e-ticareti "bir mal veya hizmetin bilgisayar ağları üzerinden özel olarak tasarlanmış yöntemlerle gerçekleştirilen satışı veya satın alınması" olarak tanımlamaktadır. Mal veya hizmetler bu yöntemlerle sipariş edilmektedir ancak ödeme ve nihai teslimatın çevrimiçi olarak yapılması zorunlu değildir. 1998 yılında kurulan DTÖ Elektronik Ticaret Çalışma Programı ise e-ticareti "mal ve hizmetlerin elektronik yollarla üretimi, dağıtımı, pazarlanması, satışı veya teslimi" olarak tanımlamaktadır.

³⁷ Digitization

³⁸ Digitalization

³⁹ UN (2023) Measuring The Value Of E-Commerce [2](#)

Daha yakın zamanda yapılmış bir çalışma ise dijital olarak gerçekleştirilmiş tüm işlemlerin dijital ticaret kapsamında kabul edildiği bir dijital ticaret çerçevesi önermiştir.

IMF tarafından 2018 yılında yayınlanan rehberde bir ticari işlemin 'dijital' kabul edilip edilemeyeceğine ilişkin iki belirleyici kriter olduğunu belirtilmiştir.⁴⁰ Bunlardan ilki çevrimiçi olarak sipariş edilip edilmediğidir. İkincisi ise indirilebilir ürünler gibi dijital olarak teslim edilip edilmediğidir. Bu iki kriter dijital ticaret tanımının temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu unsurların dijital ticaretin birleştirici ilkesi olduğu değerlendirilmektedir.

OECD, DTÖ ve IMF tarafından ortak olarak 2023 yılında hazırlanan rehberde dijital ticaretin istatistiksel tanımı resmileştirilmiştir.⁴¹ Tanım, dijital sipariş ve dijital teslimat kriterlerinin birleştirilmesiyle ortaya konmuştur. Dijital ticaret, 'dijital olarak sipariş edilen ve/veya dijital olarak teslim edilen tüm uluslararası ticaret' olarak tanımlanmıştır. Dijital olarak sipariş edilen ticaret OECD'nin e-ticaret tanımına uygun olarak bir mal veya hizmetin, bilgisayar ağları üzerinden özel olarak tasarlanmış yöntemlerle gerçekleştirilen uluslararası satışı veya satın alınması olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle dijital olarak sipariş edilen ticaret, uluslararası e-ticaretle eş anlamlıdır ve hem mal hem de hizmetleri kapsamaktadır. Dijital olarak teslim edilen ticaret ise bilgisayar ağları üzerinden uzaktan teslim edilen tüm uluslararası işlemler olarak tanımlanmaktadır. Rehber, hizmetlerin yalnızca dijital olarak sunulabileceği görüşünü benimsemektedir. Anında gerçekleşen dijital siparişin aksine, dijital teslimat daha uzun bir sürede gerçekleşebilmekte ve önemli derecede kişiler arası etkileşim içerebilmektedir. Tanımın altını çizdiği nokta bu tür etkileşimlerin bilgisayar ağları aracılığıyla uzaktan gerçekleşmesidir. Dijital olarak sunulan ticareti ölçmenin ilk adımı, dijital olarak teslim edilebilen hizmet ögelerini belirlemektir.

Kavramların ve terminolojinin önceki girişimlerle uyumlaştırılması, kullanıcılara netlik sağlamaktadır. Ayrıca dijital ticaret tahminleri üretmek için halihazırda mevcut olan ölçüm araçlarından yararlanılabilmesine imkân vermektedir. Son zamanlarda özellikle işletmeler tarafında d-commerce kullanımı da ortaya çıkmaya başlamıştır. D-commerce genel anlamda dijital platformlar üzerinden elektronik olarak gerçekleştirilen mal ve hizmetlerin alım satımı olarak ifade edilmektedir ancak çevrimiçi işlemleri, elektronik ödemeleri ve pazarlama stratejilerini içeriyor olması nedeniyle e-ticaretten ayrılmaktadır. Bir diğer ifadeyle d-commerce bir müşterinin ürünü edinmesinden tutundurmaya kadar pazarlama sürecindeki hareketine katkıda bulunan tüm süreçleri ve teknolojileri içermektedir. D-commerce ifadesinin satın alma sürecinden ziyade müşteri verilerinin nasıl toplandığı ve çevrimiçi alışveriş deneyimini optimize etmek için nasıl kullanıldığıyla ilgili olduğu söylenebilir. Günümüzde müşteri deneyiminin önem kazanmasıyla bu tanım da çalışmalarda daha sık yer almaya başlayabilir.

⁴⁰ IMF (2018). Towards A Handbook On Measuring Digital Trade: Status Update [2](#)

⁴¹ WTO, OECD, IMF, UN (2023). Handbook On Measuring Digital Trade. [2](#)

Uluslararası Ticarete Çevresel Ürünler

Çevresel Ürün Tanımı

İklim değişikliği ile mücadele politikalarının uluslararası alanda hız kazandığı bir dönemde, sürdürülebilir büyüme yaklaşımı dünya ekonomisini oluşturan paydaşların büyük bölümü tarafından benimsenmiş durumdadır. Son yıllarda çevrenin korunmasına yönelik sürdürülebilir ürünlere olan tüketici talebinde artış yaşanmaktadır. Aktif olarak çevre dostu ürünleri tercih eden tüketicilerin toplam harcamalarında 5 yıl içinde %120 oranında artış yaşanması beklenmektedir⁴². Yeşil ekonomiye geçiş kapsamında çevresel ürünlerin dış ticaretinin ölçülerek, ilgili ticaret politikalarının uygulanmasına yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Hangi ürünlerin çevrenin korunmasına ve çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağladığına yönelik OECD tarafından kapsamlı araştırmalar yapılmış ve 'Birleşik Çevresel Ürünler Listesi'⁴³ (Combined List of Environmental Goods) yayınlanmıştır. OECD'nin Birleşik Çevresel Ürünler Listesi baz alınarak, çevresel ürünlerin küresel ticaretteki gelişimi ve Türkiye'nin 'çevresel ürünler' dış ticaretindeki konumu yaklaşık⁴⁴ olarak incelenebilmektedir. Çevre dostu ürünler ile bu ürünlerin üretiminde kullanılan girdiler ve teknolojiler 'çevresel ürün' olarak adlandırılmaktadır.

Birleşik Çevresel Ürünler Listesi

Dünya çapında kabul edilen tek bir çevresel ürün listesi bulunmamaktadır. Özellikle sınıflamada yaşanan sıkıntılar, aynı ürünün birden fazla kullanım alanının olması gibi sebepler tek bir listede mutabık kalınmasını zorlaştırmaktadır. Yıllar içinde OECD başta olmak üzere farklı kuruluşlar tarafından çevresel ürünlere yönelik çeşitli listeler yayınlanmıştır. DTÖ üyesi 9 ülke/ülke grubu tarafından 2009 yılında, OECD tarafından 2010 yılında ve APEC üyesi ülkeler tarafından 2012 yılında çevresel ürünlere yönelik listeler hazırlanmıştır. Bu üç liste birleştirilerek OECD tarafından 2014 yılında 'Birleşik Çevresel Ürünler Listesi' (Combined List of Environmental Goods) yayınlanmıştır. 6'lı GTİP sınıflandırmasında 248 ürün grubunu içeren söz konusu çevresel ürünler listesinde; yalıtım malzemeleri, rüzgar türbinleri, transformatörler, bataryalar, bisikletler gibi, çevrenin korunmasına fayda sağladığı değerlendirilen ürünler yer almaktadır.

⁴² Kantar, Who Does? Who Cares? [2](#)

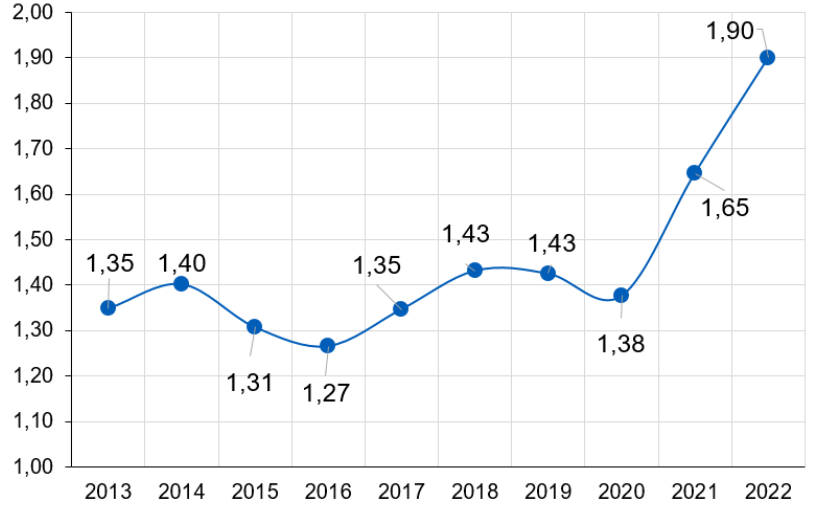
⁴³ OECD, The Stringency of Environmental Regulations and Trade in Environmental Goods [2](#)

⁴⁴ Birleşik Çevresel Ürünler Listesi, uluslararası çapta dış ticaret armonize sistem kodlarının ülkeler arasında mümkün olan en yüksek ayrıntı seviyesinde karşılaştırma yapılabildiği 6'lı GTİP sınıflandırmasında hazırlanmıştır. Ancak 6'lı GTİP sınıflandırmasında işlem gören ürün grupları oldukça geniş kapsamlıdır. Bu ürün grupları arasında çevre dostu olarak kabul edilmeyen ürün grupları da yer alabilmektedir. Listede bulunan GTİP'lerde işlem gören tüm ürünler "çevresel ürün" olarak kabul edilerek, veriler ancak yaklaşık değerlerle hesaplanabilmektedir.

Küresel Çevresel Ürünler Dış Ticareti

Son 10 yıllık dönem incelendiğinde^{45 46}, 2013 yılında 1,35 trilyon \$ seviyesinde gerçekleşen küresel çevresel ürünler dış ticareti yaklaşık %40 artışla 2022 yılında 1,90 trilyon \$'a ulaşmıştır. Bu dönemde çevresel ürünler dış ticareti küresel çapta finansal zorlukların yaşandığı 2015 ve 2016 yıllarında düşüş sergilerken, benzer biçimde pandeminin ekonomik etkisinin en yoğun olduğu 2020 yılında da azalış yaşamıştır. 2020 yılından itibaren hızlı bir yükseliş trendi yakalayan çevresel ürünler ticareti, yıllık bazda %20 artışla 2021 yılında 1,65 trilyon \$'a ulaşmış ve 2022 yılında ise %15 artışla 1,90 trilyon \$'a yükselmiştir.

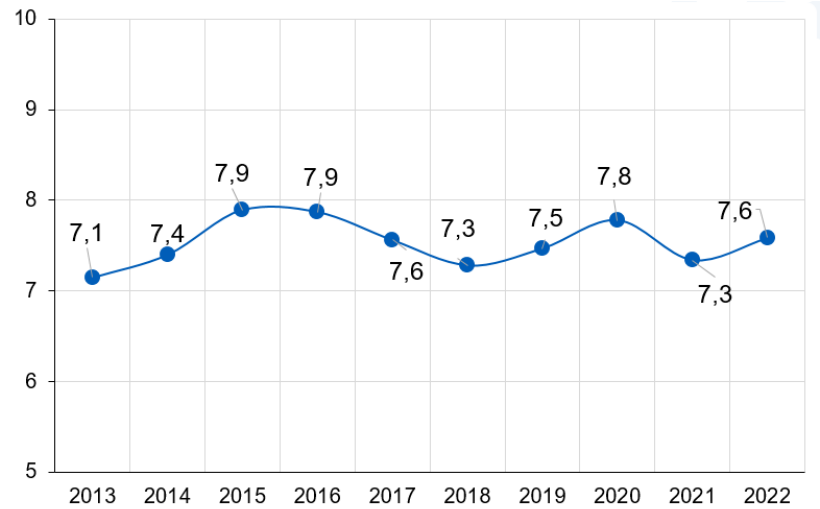
Küresel Çevresel Ürünler Dış Ticaretinin Değişimi (trilyon \$)



Kaynak: BM Comtrade, UNCTAD

Toplam küresel ticaret içinde çevresel ürünler dış ticaretinin payı incelendiğinde ise, son 10 yıllık dönemde söz konusu oranın %7 ila %8 arasında değişim gösterdiği görülmektedir. 2013 yılında %7,1 seviyesinde gerçekleşen çevresel ürünlerin payı, 2015 ve 2016 yıllarında %7,9'a yükselmiştir. Çevresel ürünlerin toplam küresel ticaret içindeki payı 2020 yılında %7,8 seviyesindeyken, bu oran 2021 yılında %7,3 ve 2022 yılında %7,6 olarak gerçekleşmiştir.

Çevresel Ürünlerin Toplam Küresel Ticaret İçindeki Payı (%)



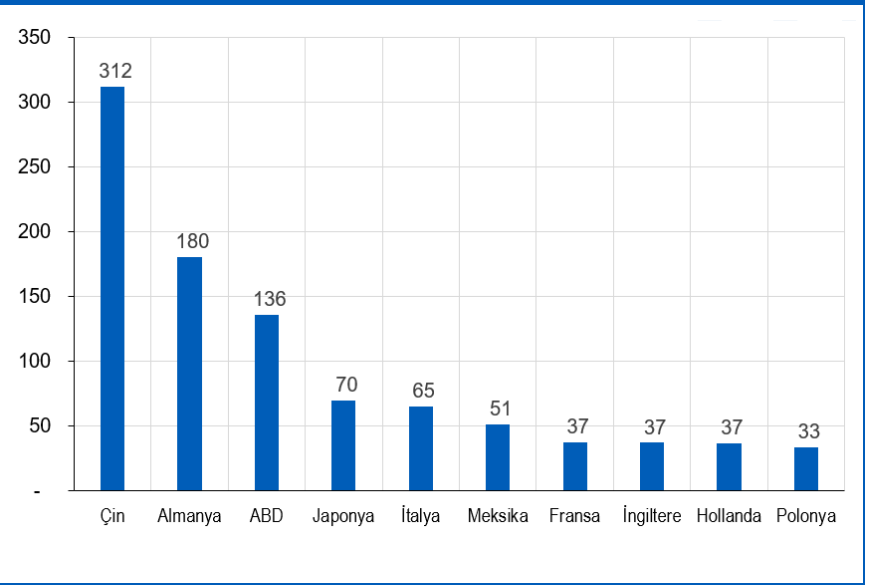
Kaynak: BM Comtrade, UNCTAD

⁴⁵ Birleşmiş Milletler, UN Comtrade Database

⁴⁶ UNCTAD, Global Trade Update March 2023

Çevresel ürünler dış ticareti ülke bazında incelendiğinde; 2022 yılı itibariyle en fazla ihracat yapan ülke 312 milyar \$ ile Çin'dir. Çin'in ardından çevresel ürünler grubunda en fazla ihracat gerçekleştiren ülke 180 milyar \$ ile Almanya'dır. En fazla çevresel ürün ihracatı gerçekleştiren ülkeler listesinde 136 milyar \$ ile ABD 3. sırada, Japonya 70 milyar \$ ile 4. sırada ve İtalya 65 milyar \$ ile 5. sırada yer almıştır. Türkiye 17,8 milyar \$ ile listede 18. sırada bulunmaktadır.

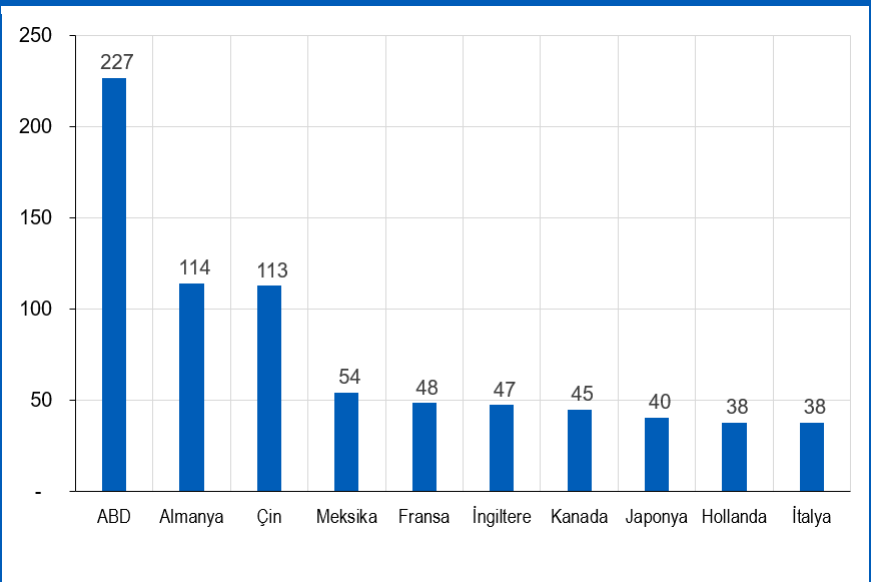
Çevresel Ürünler İhracatının En Fazla Gerçekleştirildiği Ülkeler (milyar \$)



Kaynak: BM Comtrade

2022 yılı itibariyle en fazla çevresel ürün ithalatı yapan ülke 227 milyar \$ ile ABD'dir. ABD'nin ardından çevresel ürünler grubunda en fazla ithalat gerçekleştiren ülke 114 milyar \$ ile Almanya'dır. En fazla çevresel ürünler ithalatı gerçekleştiren ülkeler listesinde Çin 113 milyar \$ ile 3. sırada, Meksika 54 milyar \$ ile 4. sırada ve Fransa 48 milyar \$ ile 5. sırada yer almıştır. Türkiye 17,3 milyar \$ ile listede 22. sırada bulunmaktadır.

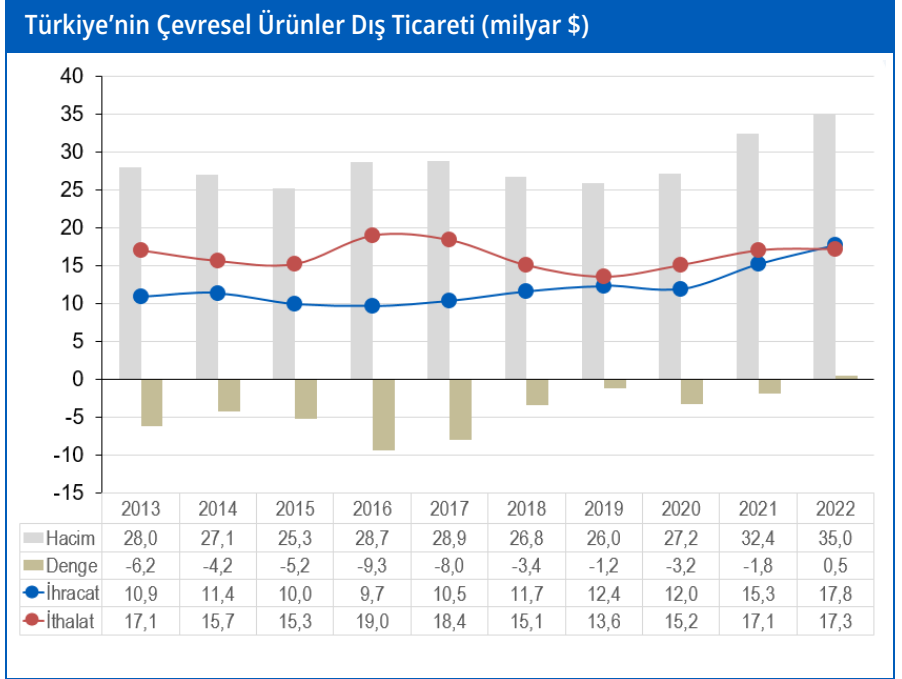
Çevresel Ürünler İthalatının En Fazla Gerçekleştirildiği Ülkeler (milyar \$)



Kaynak: BM Comtrade

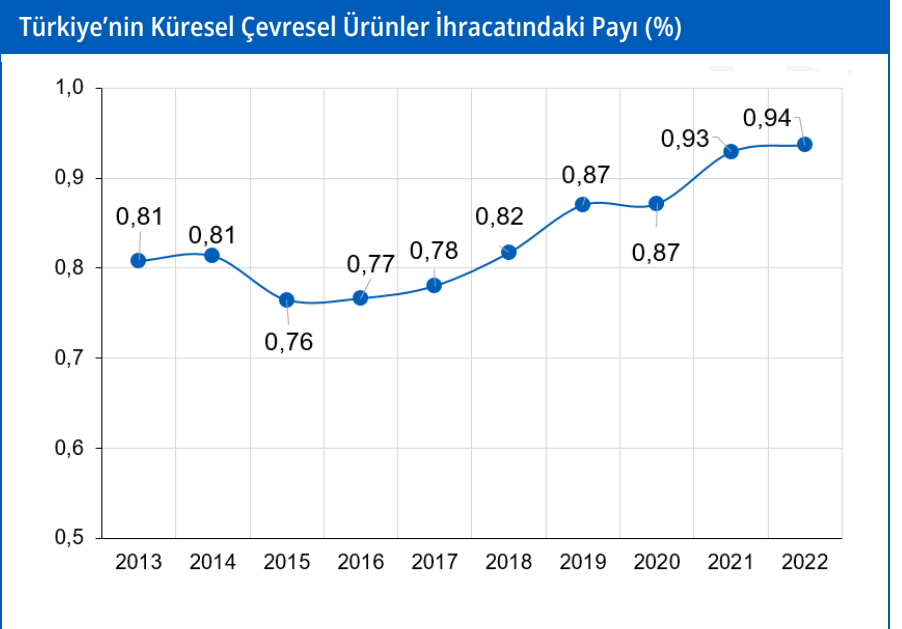
Türkiye'nin Çevresel Ürünler Dış Ticareti

Son 10 yıllık dönemde Türkiye'nin çevresel ürünler dış ticareti incelendiğinde⁴⁷, 2013 yılında 10,9 milyar \$ seviyesinde gerçekleşen ihracatın 2022 yılında yaklaşık %63 artışla 17,8 milyar \$'a ulaştığı görülmektedir. Söz konusu ürün gruplarında 2013 yılında 17,1 milyar \$ seviyesinde bulunan ithalat, 2022 yılında 17,3 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. 10 yıl öncesinde 6,2 milyar \$ seviyesinde bulunan ve 2016 yılında 9,3 milyar \$'a ulaşan çevresel ürünler dış ticaret açığı bu dönemden itibaren hızlı biçimde kapanmıştır. 2022 yılında Türkiye söz konusu ürünlerde yaklaşık 500 milyon \$ dış ticaret fazlası vermiştir.



Kaynak: BM Comtrade

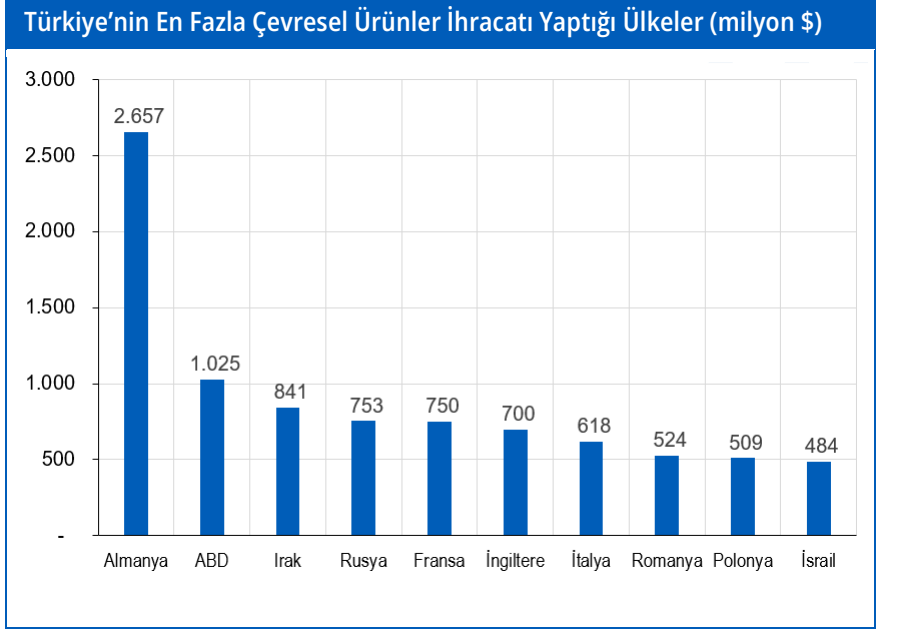
Toplam küresel çevresel ürün ihracatı içinde Türkiye'nin payı incelendiğinde, son 10 yıllık dönemde yaklaşık %16'lık bir artış olduğu görülmektedir. 2013 yılında %0,81 seviyesinde gerçekleşen Türkiye'nin payı, 2015 yılına kadarki süreçte %0,76'ya gerilemiştir. Türkiye'nin küresel çevresel ürün ihracatındaki payı 2016 yılı ile birlikte yükselişe geçerek, 2021 yılında %0,93'e ve 2022 yılında %0,94'e ulaşmıştır.



Kaynak: BM Comtrade

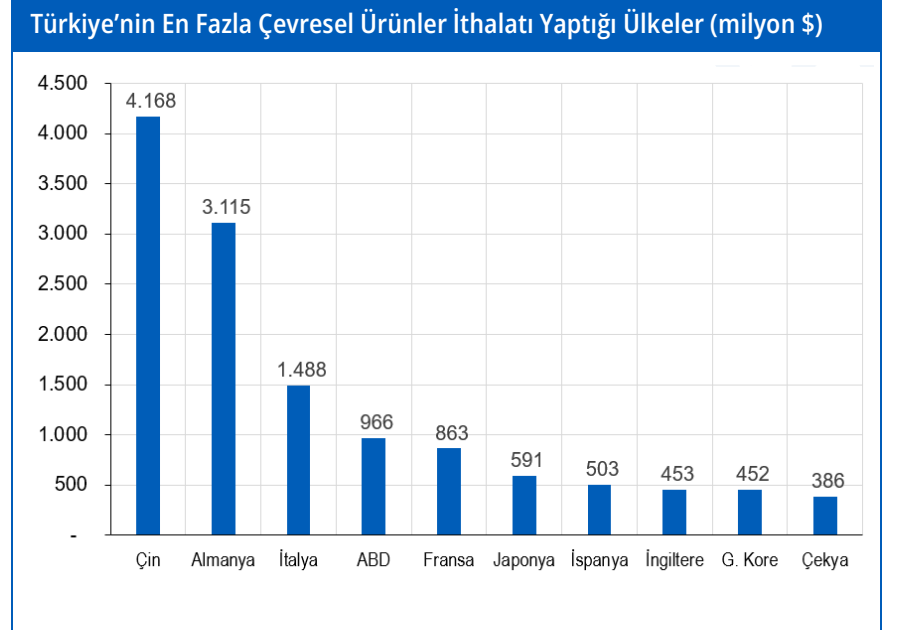
⁴⁷ Birleşmiş Milletler, UN Comtrade Database²

Çevresel ürünler dış ticareti ülke bazında incelendiğinde; 2022 yılı itibariyle Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı ülke 2,7 milyar \$ ile Almanya olmuştur. Çevresel ürünler grubunda Türkiye'nin en fazla ihracat gerçekleştirdiği 2. ülke ise yaklaşık 1,0 milyar \$ ile ABD'dir. En fazla çevresel ürünler ihracatı gerçekleştirilen ülkeler listesinde Irak 841 milyon \$ ile 3. sırada, Rusya 753 milyon \$ ile 4. sırada ve Fransa 750 milyon \$ ile 5. sırada yer almıştır.



Kaynak: BM Comtrade

Türkiye'nin çevresel ürünler ithalatı ülke bazında incelendiğinde; 2022 yılı itibariyle Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülke 4,2 milyar \$ ile Çin olmuştur. Türkiye'nin en fazla ithalat gerçekleştirdiği 2. ülke 3,1 milyar \$ ile Almanya'dır. En fazla çevresel ürünler ithalat gerçekleştirilen ülkeler listesinde İtalya 1,5 milyar \$ ile 3. sırada, ABD 966 milyon \$ ile 4. sırada ve Fransa 863 milyon \$ ile 5. sırada yer almıştır.



Kaynak: BM Comtrade